

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 2

DELPROV 3 LÄS f

Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet består av fem texter från olika ämnesområden. Texterna är skrivna av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text hör fyra uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag. Ett av dessa är rätt.

Ibland kan du klart se att ett av svarsförslagen är rätt och de andra fel. Ibland verkar först flera svar mer eller mindre rimliga. Då måste du, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välja ut det som med stöd av texten **bäst** besvarar frågan.

Observera att du ska lösa uppgifterna med ledning av den information som ges i respektive text.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **5 texter** och **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

MAJ DARLIN

På vägen hem från skolan cyklade vi i klungor och flickorna cyklade tätt, tätt tillhopa och de vände sig på något märkvärdigt vis inåt, mot varandra, som ville de inte se oss, vi som ville bli sedda. Vi som cyklade bredvid utan att hålla i styret, vi som boxade och slogs efter varandra, vi vilka som småhundar nafsade efter flickornas uppmärksamhet.

Jag var snart tretton år och det hände att jag tillsammans med Hasse blev efter de andra. Det skedde att vi körde ner våra cyklar i diket och gick fram till staketet. Det var ett högt och bra staket, uppfört med noggrannhet och precision för att hålla pojkar borta från fabriksområdet. Det var drygt två meter högt och kröntes av tre taggtrådar. Ett idealiskt staket för tolvårspojkar att besegra.

Så börjar Mats Wahls ungdomsroman *Maj Darlin* (1988). Den är en av hans mest kända, belönad med Nils Holgerssonplaketten 1989. Jag har valt att göra ett långt citat för att visa hur Wahl redan från början anslår ett dubbel berättarperspektiv. Historien ges som synes i jagform, av en snart trettonårig pojke. Med inlevelse berättar han om sitt vaknande intresse för flickor och om sin längtan och oro inför den vuxenvärld som oundvikligt rycker allt närmare. Pojkar och flickor, vänskap, kärlek, att växa, sökandet efter identitet och sin plats i världen kan sägas vara romanens viktigaste motiv, något som ju också är mycket vanligt i den moderna ungdomsboken. Samtidigt finns här i själva sättet att berätta denna historia också ett annat perspektiv, ett perspektiv ovanifrån. Redan från början blandas inlevelsen och närheten upp med en överblick och analys som en tolvårig pojke inte är mäktig. Han betraktas alltså på samma gång inifrån och utifrån.

Medan historien framskrider blir det dubbla sättet att framställa den allt tydligare. Det som händer berättas långt efteråt, av samma person men nu med trettio års erfarenhet i bagaget.

Samtidigt finns hela tiden inlevelsen i den tolvårige pojken tankar och handlingar.

Maj Darlin har alltså ett starkt tillbakablickande perspektiv. Detta är en minnesberättelse, med starka självbiografiska inslag. *Maj Darlin* utspelas under 50-talet i Slite på Gotland, där Mats Wahl under samma tid växte upp.

Mats Wahl började inte som skönlitterär författare. I en biografisk uppsats om honom visar Stefan Mählqvist att Mats Wahl (född 1945), efter studier i litteraturhistoria, socialantropologi och pedagogik vid Stockholms universitet, under åren 1965–1984, utan direkt lärarutbildning, arbetade som speciallärare. Dessa erfarenheter gav flera pedagogiska fackböcker. Den första, *På spaning efter växandets punkt* (1978), såldes som Mählqvist berättar "i 20 000 exemplar och blev kurslitteratur på de flesta av landets lärarhögskolor". Sin litterära debut gjorde Wahl 1980 med vuxenromanen *Honungsdrömmen*, samma år kom ungdomsromanen *Hallonörnen*. Fram till 1984 skrev han parallellt romaner och böcker i ungdomspedagogik innan han helt gick över till ett skönlitterärt författarskap, efterhand alltmer inriktat på unga läsare.

Sammanlagt rör det sig vid det här laget om drygt trettiotitlar. Här finns inte utrymme att gå in på hela författarskapet, men det som kan vara av intresse att sammanfattande påpeka är Mats Wahls tydliga vilja att som vuxen tala till barn och ungdomar. Som jag ser det ljuder genom hans berättelser en erfaren, vuxen röst – detta innebär dock inte att han vill skriva sina unga läsare på näsan vad de skall tycka och tro, eller att han serverar dem några färdiga paketslösningar. Ändå tycks kännedom om hur Mats Wahl startat sin bana ha inneburit att många kritiker – och andra som skriver om honom – ser honom mer som ungdomspsykolog och fältpedagog, mindre som den författare han själv vill vara. Själv värjer han sig alltmer energiskt mot att bli inplacerad i ett fack och överhuvudtaget mot alla försök att sätta skrivandet under bestämd etikett. Ett exempel på hur Mats Wahl själv ser på såväl författar- som kritikerrollen ger en fingerad intervju han gör med sig själv under rubriken "Insidan från utsidan". Han menar där bland annat att när han skriver skönlitteratur görs det inte så medvetet som många tror. Det litterära verket är som ett tåg och författaren är inte dess förare, snarare en av passagerarna. Han fortsätter:

Författaren är fånge i sitt verk. Han måste åka med. Verket är oändligt kraftfullare än diktaren. /— —/ Diktaren är utlämnad åt sitt verk. Det är här svårigheterna börjar. Diktaren måste nämligen våga överlämna sig åt verket. (*Abakadabra* 1986:6, Wahls kursiv)

Wahls artikel är medvetet öppen och mångtydig, men en tydlig slutsats av den är ändå att det viktiga är den historia som berättas, inte den som berättar den. Kritikerns uppgift, fortsätter Wahl, är att vara sympatiskt inställd till själva syftet, det vill säga att det är meningsfullt att skriva ungdomsromaner. I övrigt skall den ideala kritikern befatta sig med "konstverket för att han blir berörd" – och därmed även han underordna sig verket. Alltför mycken kritik i det här sammanhanget handlar om något annat, om kritikerns egen privata uppfattning eller att kritikern ser sig främst som pedagog för att därefter ta ställning till vad som är nyttig läsning eller inte. Wahl fortsätter: "I dagens läge antar jag att kritikern ser sig som någon slags konsumentupplysare. Recensionssidan är någon slags litteraturens Råd & Rön." (*Abakadabra* 1986:6)

Mot detta ställer Wahl en kritiker som "befattar sig med konstverket för att han blir berörd". Kritik skall vara ett slags valfrändskap och kritik skall i mycket högre grad än vad som nu är fallet handla om form, om det "rent litterära". Mats Wahl fick svar från tre kritiker i *Abakadabra* 1987:1, satte sedan själv punkt i *Abakadabra* 1987:2. Som Stefan Mählqvist skriver i sin uppsats var kritikerna dock så upprörda att deras svar mest består av "näsknäppar åt författaren". Mählqvist å sin sida menar att Wahls budskap – mer analytisk kritik och undvikande av läs- och köpråd – bör tas på allvar. Han sammanfattar: "Själv sympatiserar

jag med den ambitionen, även om den inte är lätt att uppfylla.”

Mats Wahl har fortsatt debatten och den gäller inte bara kritiken, utan synen på litteraturen överhuvudtaget. I Birgitta Fransson's intervju med honom, ”Om livet som ett is-flak”, menar han att ”ungdomslitteraturen skulle höja sin konstnärliga halt betydligt om vi kunde rensa bort det pedagogiska” (*Opsis Kalopsis* 1990:2). I samma intervju påpekar han, att en av de egna böckerna som han är mest nöjd med är *Maj Darlin*. Ett annat exempel är artikeln ”Den beskäftiga drömmen om en pedagogisk konstart” där Wahl, i debatt med kritikern Gunilla Borén, menar att litteraturens huvudsyfte inte är att läsaren får saker förklarade för sig. Verklig litteratur är ett möte mellan läsare och text; då upp-

står ”en varm förtrolighet och en känsla av vad det kan innebära att vara människa” (*Opsis Kalopsis* 1996:1).

Den senare debatten har jag kommenterat i ett annat sammanhang. Här vill jag endast tillägga, att frågan om litteraturens värde och varför vi skall läsa den måste ställas jämbördigt till såväl unga som gamla. Det ligger alltid en fara i att tro att litteraturen skulle vara ”mer nyttig” ju yngre mottagaren är. Det bör dessutom betonas att Mats Wahls vilja att upprätta ett från båda sidor öppet samtal med den unga läsaren också bottnar i att han har något viktigt att säga. Detta är inte minst tydligt i *Maj Darlin* liksom i andra av hans självbiografiska böcker.

Karl Lindqvist

Uppgifter till texten MAJ DARLIN

1. Vilken kritisk invändning har Mats Wahl mot litteraturkritikerna?

- A De ägnar sig alltför mycket åt läsarrådgivning.
- B De underskattar de pedagogiska ambitionerna i ungdomslitteraturen.
- C De är alltför djupsinnigt analytiska.
- D De känner som vuxna inte igen sig i ungdomslitteraturen.

2. Textförfattaren skriver att Mats Wahl i *Maj Darlin* berättar både ”inifrån och utifrån”. Vad syftar textförfattaren på?

- A Att man får följa pojken sedd av sig själv och av andra i hans omgivning.
- B Att man får följa pojkens tankar såväl som hans handlingar.
- C Att man får följa pojken sedd av sig själv och av en annan, påhittad person.
- D Att man får följa pojkens liv både som skildring och som analys.

3. Vad är det enligt textförfattaren som gör att kritiker har svårt att erkänna Mats Wahl som en verkligt skönlitterär författare?

- A Mats Wahls hårda angrepp på kritikerkårens litteratursyn.
- B Mats Wahls medvetna inriktning på barn och ungdomar.
- C Mats Wahls yrkesbakgrund och tidiga produktion.
- D Mats Wahls strävan att vara pedagogisk och klar i sitt skrivande.

4. Vad verkar, av texten att döma, vara det som Mats Wahl tycker är viktigast när det gäller det litterära berättandet?

- A Att berättelsen bygger på författarens egna upplevelser.
- B Att berättelsen skapar kontakt med läsaren som människa.
- C Att berättelsen tvingar läsaren att se saker ur flera perspektiv.
- D Att berättelsen skildrar människor vars liv är i förändring.

ASTMALIKNANDE SYMTOM

I slutet av 1980-talet identifierades en grupp patienter som har astmaliknande symtom men hos vilka astmatesten visar negativa resultat. Annan sjukdom, rökning eller exponering för kemikalier tycks ej kunna förklara besvären.

Besvären utlöses vid fysisk aktivitet, mental stress/konfliktfyllda situationer, exponering för starka dofter och rök, olika väderleksfaktorer samt infektioner. Andningsrelaterade symtom som ofta beskrivs är tungandning, andfåddhet, svårt att ta djupa andetag, svårt att få in luft, hosta och tryck/tyngd över bröstet. Studier har visat att den här beskrivna patientgruppen dessutom signifikant oftare än astmatiker lider av symtom från olika organsystem. Det rör sig om störd nattsömn, koncentrationssvårigheter, trötthet, domningar/pirningar i händer och fingrar, känsla av oro och ångest, smärta i bröstet, ledbesvär, besvär från mage/tarm, klåda och irritation i huden, irriterade slemhinnor i ögon, näsa, svalg samt balanssvårigheter m.m.

Astmaliknande symtom är en differentialdiagnos till astma. Det är därför viktigt att först efter en ingående anamnes och olika test utesluta astma. Även andra differentialdiagnoser bör övervägas, som kronisk obstruktiv lungsjukdom, emfysem, kronisk bronkit, hjärtsjukdom m.m. Det bör också tas i beaktande att andningsrelaterade symtom i kombination med generella symtom från olika organsystem finns beskrivna mer eller mindre tydligt vid syndrom som fibromyalgi, kroniskt trötthetssyndrom, multipel kemisk överkänslighet, hyperventilation/hyperventilationssyndrom, amalgamkänslighet, elkänslighet, "sjuka hus"-sjuka m.m.

Prevalensen astmaliknande symtom men negativa astmatest har tidigare skattats till 1 % utifrån studier rörande astma. Fördelningen mellan könen är okänd. Av de som söker vid Allergicentrum, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg, är t.ex. 1/3 män och 2/3 kvinnor. Denna skillnad kan bero på olika sjukdomsmönster hos kvinnor och män men också på olika sätt att söka vård. En prevalensstudie planeras att inom kort genomföras i Västra Götaland. Även skillnader mellan könen kommer då att studeras.

Det är få forskare som har intresserat sig för det här beskrivna astmaliknande tillståndet. Intresset har dock starkt ökat på senare år. Tillståndet definierades och beskrevs mer ingående för första gången internationellt 1993. Ett tjugotal artiklar har sedan dess publicerats i ämnet. I många av artiklarna finns astmatiker med som jämförelsegrupp i syfte att tydliggöra skillnaderna mellan grupperna. Då orsakerna alltför ofta är oklara och multifaktoriella, används ofta än så länge en deskriptiv benämning – "astmaliknande symtom men negativa astmatest" – av tillståndet. Delkomponenten doftöverkänslighet har studerats specifikt och benämns då sensorisk hyperreaktivitet.

Initialt handlade forskningen om att beskriva det astmaliknande tillståndet samt att utveckla specifika kriterier för den drabbade gruppen. Därefter konstruerades specifika test och frågeformulär för diagnostisering. I en studie med kvalitativ ansats belystes problematiken ur patienternas perspektiv. Härvid framkom att det rör sig om en komplex samver-

kan mellan fysiologiska, psykologiska och sociala faktorer. För att få en helhetsbild har det blivit alltmer uppenbart att ett multidisciplinärt förhållningssätt måste antas vid forskning. Både kvantitativ och kvalitativ metodik bör användas, eftersom de olika ansatserna ger svar på olika frågeställningar.

Även vid behandling av den här beskrivna patientgruppen är det viktigt att ha ett multidisciplinärt perspektiv. Att bara undersöka och behandla vissa symtom blir inte framgångsrikt. Kliniskt uppger dessutom ofta patienterna själva att deras allmänna hälsotillstånd och den sociala miljö de befinner sig i har stor betydelse för hur de mår.

Det ligger således troligen många olika orsaker bakom det astmaliknande tillståndet: individbundna, biologiska, psykologiska, sociala, samhällseliga och kulturella faktorer. Miljöfaktorer, som ökad stress och luftföroreningar, spelar säkert också in. Om människan betraktas som en helhet, kan man se det som att en samverkan mellan ovan nämnda faktorer skapar hälsa men också sjukdom. Att en individ blir sjuk vid en viss tidpunkt kan bero på att de hälsoalstrande processerna just då har försvagats. Vissa individer kanske är mer genetiskt sårbara inom ett visst område. Detta kan uppfattas som en orsak till en viss sjukdom, men i själva verket kanske det skall betraktas som en faktor som just då rubbar balansen mellan de samverkande faktorerna.

Personer med astmaliknande symtom blir ofta felaktigt diagnostiserade som astmatiker och ordinerade sedvanlig astmamedicin med risk för bieffekter. Inte sällan blir de avfärdade med att "det är något psykiskt". Då de lider av symtom från flera organsystem, söker de ofta vård hos olika specialister utan att få någon diagnos. I en studie med kvalitativ ansats har patienterna själva beskrivit att det känns som att "irra runt i cirklar", där cirkelarna utgörs av att ha symtom som inte kliniskt kan verifieras, att vara socialt begränsad och att känna sig icke bekräftad av vårdpersonal, anhöriga och vänner.

Vid behandling är det viktigt att ha ett brett perspektiv och inte bara se till enstaka symtom. När man inte kan finna någon entydig organisk förklaring, kan det således handla om att bringa balans mellan olika faktorer. En individ kan må bättre av att en social faktor eller något i miljön förändras. En annan av att hon/han för egen del lär sig att hantera sina symtom.

Det finns för närvarande ingen adekvat medicinsk behandling att erbjuda den här beskrivna patientgruppen. Däremot har en modell för en klinisk hälsoutbildning utarbetats. Utbildningen bygger på ett multidisciplinärt förhållningssätt, vilket bl.a. innebär att ledarna bör representera olika kunskapsområden: medicin, psykologi, pedagogik, samhälls- och socialvetenskap. Deltagarna diskuterar från olika perspektiv hur "sjukdomen" påverkar dem och hur de bäst skall handskas med den. De arbetar också med övningar inspirerade av kognitiv beteendeterapi. För att få deltagarna att arbeta mer aktivt och i sin egen takt, och därmed integrera nyvunnen kunskap, bedrivs arbetet enligt den pedagogiska model-

len problembaserat lärande (PBL). En kvantitativ utvärdering visade att de som genomgick hälsoutbildningen uppgav att de efter genomgången utbildning hade symtom mindre ofta än en kontrollgrupp. I en kvalitativ studie, där patienterna med egna ord berättade vad de själva tyckte att de fått ut av att delta i hälsoutbildningen, framkom att de fått mer kontroll över sjukdomen samt fått ökat självförtroende och ökad kunskap om nya sätt att handskas med sjukdomen. De hade också lärt sig att se sjukdomen från nya, olika perspektiv och kunde bättre i ord beskriva sina besvär.

Karin Ringsberg

anamnes = patientens egen beskrivning av sin sjukdom

differentialdiagnos = möjlig alternativ diagnos

prevalens = den andel av befolkningen som en viss tid har en viss sjukdom

Uppgifter till texten **ASTMALIKNANDE SYMTOM**

5. **Varför nämner textförfattaren fibromyalgi i samband med tillståndet "astmaliknande symtom"?**

- A Tillståndet "astmaliknande symtom" kan ha samma orsaker som fibromyalgi.
- B Tillståndet "astmaliknande symtom" kan uppstå på grund av fibromyalgi.
- C Tillståndet "astmaliknande symtom" kan utvecklas till fibromyalgi.
- D Tillståndet "astmaliknande symtom" kan förväxlas med fibromyalgi.

6. **Vad tycks syftet med den tidigaste forskningen om "astmaliknande symtom" framför allt ha varit?**

- A Att utveckla en fungerande behandling.
- B Att jämföra med annan forskning på området.
- C Att utveckla ett patientperspektiv på problemet.
- D Att identifiera och kartlägga tillståndet.

7. **Hur kan man, utifrån textens resonemang, bäst karakterisera tillståndet "astmaliknande symtom"?**

- A Som könsbundet och outforskat.
- B Som mångskiftande och sammansatt.
- C Som ihållande och kroniskt.
- D Som akut och svårbehandlat.

8. **Hur kan man bäst beteckna denna text?**

- A Beskrivande
- B Jämförande
- C Debatterande
- D Kritiserande

ÄNGENS BIOLOGISKA MÅNGFALD

Den naturliga slåttermarken (ängen) hyser stor biologisk mångfald. Man kan exempelvis hitta åtskilliga belägg i litteraturen för hur många kärlväxter det kan finnas på en kvadratmeter ängsyta. För andra organismgrupper som däggdjur, fåglar, insekter, spindeldjur, mollusker, mossor, lavar och svampar är litteraturuppgifterna sparsammare. Allt pekar dock på att även dessa livsformer är rikt företrädade i ängen.

Ängsmarken var i vårt tidigare bondesamhälle av vital betydelse. I ängen skördade man vinterfoder till kreaturen och ladugårdsgödseln kunde sedan användas på åkermarken. Fördelningen mellan ängsmark och åkermark rörde sig vanligen om 5–10 gånger mer ängsmark än åkermark. På Gotland fanns under 1700-talet cirka 40 000 hektar äng, vilket är mer än 10 % av Gotlands yta. Idag återstår cirka 400 hektar som hävdas av tradition (kulturhistoria) och av naturvårdsskäl. I det moderna jordbruket finns ingen plats för ängar. Trots att 99 % av ängsmarken omvandlats till åker, skog eller betesmark, så finns det ändå ovanligt mycket ängsmark kvar på Gotland, om man jämför med övriga Sverige. Enligt Naturvårdsverkets sammanställning över länsstyrelsernas ängs- och hagmarksinventeringar finns 44 % av Sveriges busk- och trädbärande ängsmark på Gotland.

Ängsmarken varierar stort beroende på de naturgivna förutsättningarna och hävdhistorien. På Gotland dominerar den träd- och buskbärande ängen helt och hållet (kallas löv-äng eller änge), medan det i andra delar av Sverige finns andra ängstyper som dominerar (t.ex. strandängar eller hackslåttmark). För att upprätthålla produktionen i ängsmarken måste näring tillföras på något sätt. Medan man på åkermark tillför konstgödnings eller naturgödsel, tillför bonden ingen gödsel i ängen. I träd- och buskbärande ängar fungerar träden och buskarna som näringspumpar genom att föra upp djupt liggande näringsförråd till ytan (djuprotad mark). På strandängar sker gödsling genom återkommande översvämningar och på översilningsmarker genom rinnande yt- eller grundvatten. Gemensamt för all ängsmark är dock att marken är näringsfattig om man jämför med åkermark. När utbytet förr blev för litet, kunde bonden låta delar av ängen växa igen under kanske 50 år, varefter marken åter röjdes och togs i hävd. Under dessa år hade ny näring hunnit lagras upp i markens övre skikt. Ängens igenväxningsstadier är därför en naturlig del av ängshävd.

I den träd- och buskbärande ängen fungerar inte träden och buskarna bara som näringspumpar. De skapar lagom ljusförhållanden i ängbetet, så att sommartorkan inte bränner markskiktet men det ändå finns tillräckligt ljus för god produktion i markens växttäck. Förr bidrog träden också direkt till ängets gagnproduktion genom lövfodertäkt (hamling eller klappning av träd), slöjdvirke, bast, ollon, nötter och ved. Hur betydande lövfodertäkten har varit tycks ha varierat stort från trakt till trakt och från år till år. Vid missväxt tog man mer lövfoder, under goda skördeår mindre. Det finns beräkningar som visar att hälften av ängets foderavkastning kunde komma via lövtäkten. Senast man bedrev

lövtäkt i stor skala för foderändamål i Sverige var under andra världskriget. En uppskattning visar att det ännu finns cirka 400 000 träd på Gotland som bär spår av lövtäkt.

Ängen är en ganska näringsfattig biotop som innehåller många gradienter och övergångszoner, från torra solbelysta ytor till fuktiga och skuggiga områden. Markskiktet övergår i ett buskskikt och över detta breder trädens kronor ut sig. På ett litet område kan man därför hitta många olika småbiotoper, där varje biotop hyser sina djur och växter. Ingen organism tillåts dominera i sin omgivning. Man kan säga att en äng karakteriseras av vad som inte dominerar där. Hundkex, ogräsmaskrosor, hundäxing, smörblommor eller brännässlor som är så vanliga på välgödda marker kan finnas i ängen, men för där en undanskymd tillvaro bland många andra arter.

De växter man hittar i ängen finns normalt även i andra, mer naturliga biotoper (t.ex. torrbackar eller strandmarker). Ängsbruket har dock bedrivits så länge att vissa växtarter hunnit utforma särskilt anpassade varieteter. Tidigblommande brudsporre och slåtterblomma är några exempel där ängsbruket gynnar tidigblommande varianter av dessa arter.

Rikedomen av växtarter är i sin tur förutsättningen för en rikedom av andra organismgrupper som insekter och spindeldjur. Gott om flygande insekter, lagom öppna marker och förekomst av hålträd ger goda förutsättningar för fladdermöss. Fladdermöss av flera olika arter finner man därför ofta i ängar. Även bland nedbrytarna finns en rik biologisk mångfald i ängsmark.

Spindelskivlingar av flera olika arter trivs i ängar och djävulssoppen finner man bara i ängsmark. Tryfflar för en undanskymd tillvaro i marken, men flera olika arter har visat sig finnas i den gotländska ängen.

Att det ännu finns så förhållandevis mycket ängsmark i hävd på Gotland har många orsaker. En viktig faktor var att ängets värden tidigt uppmärksammades på Gotland. Redan 1914–15 gjordes en inventering över de gotländska präst-ängarna. 1943 bildades en ängskommitté som ännu är verksam. Ängskommittén uppmuntrar på olika sätt fortsatt hävd av ängarna och delar bland annat ut belöningar till ängsvårdarna. På senare år har EU:s miljöstöd bidragit till ett uppsving för ängsbruket. 2005 kan man få upp till 11 200 kr/hektar och år i ersättning, vilket är en uppmuntran till fortsatt hävd. EU-stödets villkor medför dock en likriktning av ängsskötseln, vilket hotar den variation som finns mellan olika ängar.

Ängshävdens olika moment har ett starkt kulturhistoriskt inslag. Man sköter ängen som man tror att man gjorde förr. En risk med detta är att mannaminnet är kort. Nuvarande hävdare vet ibland ganska lite om hur man skötte ängsmarken tidigare. Dessutom var målet tidigare maximal produktion av foder, medan målsättningen nu bör vara optimal biologisk mångfald.

Numera ligger ängarna som isolerade öar i jordbrukslandskapet. Det kan vara åtskilliga kilometer mellan liknande biotoper. De arter som finns i ängen finns numera ofta i en

liten numerär och riskerar att få nedsatt vitalitet genom inavel. Arter riskerar att dö ut i ängen och få arter har möjlighet att vandra in i området. På sikt kan det innebära att varje enskild äng blir allt artfattigare. Ett sätt att motverka fragmenteringen skulle kunna vara att flytta nyslaget hö från en äng till en annan. Metoden är inte helt okontroversiell, eftersom den innebär en likriktning av de olika ängarnas biologiska mångfald.

Anders Lekander

hävd = skötsel, vård (av brukad jord och mark)

Uppgifter till texten

ÄNGENS BIOLOGISKA MÅNGFALD

9. Vilken allmän egenskap hos ängen gör den enligt texten till en lämplig miljö för många djurarter?

- A De stabila ljusförhållanden som ängen erbjuder.
- B Ängens avstånd till aktiv jordbruksmark.
- C Frånvaron av konstgödning och andra kemikalier.
- D Ängens varierade flora.

10. Vad är enligt texten ett viktigt syfte med dagens ängshäv

d på Gotland?

- A Att bevara en kulturtradition.
- B Att uppfylla EU:s direktiv.
- C Att kartlägga förekomsten av olika arter.
- D Att motverka uppsplittringen av ängsmarker.

11. Hur kan man att döma av texten bäst karaktärisera ängsmarken?

- A Mager men livgivande.
- B Frodig men svårskött.
- C Tålig men icke-produktiv.
- D Underutnyttjad men produktiv.

12. Vilken funktion fyllde lövfodertäkten i äldre tiders jordbruk, att döma av texten?

- A Den underlättade övrig foderskörd från ängen.
- B Den utökade ängsmarkens användningsmöjligheter.
- C Den bidrog i hög grad till ängens näringsomsättning.
- D Den gav ett behövligt fodertillskott.

TIDIG SVENSK VAPENINDUSTRI

Sören Klingnéus doktorsavhandling behandlar vapentillverkning och vapentillverkare i Närke under 1600- och 1700-talet. Syftet med avhandlingen är att studera hur den tidiga vapenindustrin etablerades och utvecklades i Sverige. Den övergripande frågeställningen är vilka vägar de styrande valde för att införa den organiserade vapentillverkningen i det svenska agrarsamhället, hur resurser för detta mobiliserades och om denna produktion fick en protoindustriell prägel. Undersökningsområde och undersökningsobjekt är Närke och vapensmidet på dess landsbygd under 1600- och 1700-talet, med tyngdpunkten förlagd till 1600-talets första hälft. Författaren har som en utgångspunkt valt militärstatens ökade resurskrav på undersåtarna samt samma militärstats behov av att omvandla bruksvärden till olika former av bytesvärden. Ytterligare en teoretisk utgångspunkt för undersökningen utgörs av den teoribildning som vuxit fram i den amerikanske historikern Franklin Mendels efterföljd och som behandlar övergångsfasen mellan agrarsamhälle och industrisamhälle.

Förutsättningarna för att genomföra denna undersökning kunde ha varit både bättre och sämre: något faktoriarkiv finns inte bevarat, men möjligheterna att följa produktionen på Närkes landsbygd är trots detta bättre än för andra lantverkare. Detta på grund av det statliga engagemanget i verksamheten. Författaren kan också konstatera att den tidigare forskningen omkring vapenfaktorierna inte har varit särskilt omfattande.

Klingnéus gör inledningsvis en nödvändig distinktion mellan produktionen vid faktorierna och den vid manufaktur och bruk. Produktionen vid faktorierna skilde sig från den vid järnbruken bl.a. genom att faktoriernas produktion i större utsträckning handlade om mer bearbetade produkter som tillkommit under en mer komplex arbetsdelning. Skillnaden mot manufakturerna var finare, men även jämfört med dessa var faktoriernas arbetsdelning mer komplex. Det betonas att förlaget var ett grundläggande drag hos faktorierna, dvs. att råmaterial tillhandahölls av kronan via en faktor, som sedan också omhändertog den färdiga produkten. Faktoriet kännetecknades också av att produktionen var hushållsbaserad och till skillnad från vid manufakturerna och bruken uppdelad på ett flertal mindre verkstäder och smedjor. Faktorierna var vidare med några få undantag styrda av kronan. Författaren betonar dock att gränsdragningen mellan de olika produktionssätten ibland är svår att göra.

Undersökningen innefattar också en översikt över de olika vapenfaktorierna i Sverige. Det förekom omkring ett dussin olika vapenfaktorer över tiden. Det första etablerades 1560 i Arboga och det sista 1813 i Eskilstuna. Det mest intensiva skedet i verksamheten vid de olika faktorierna i riket inföll under perioden 1500-talets andra hälft till 1600-talets första decennier. Vapenfaktoriet i undersökningsområdet Närke tog sin början 1569, då rorsmeden Tyres Månsson togs i hertig Karls tjänst. Etableringsfasen under resten av seklet är långdragen och den första kraftiga expansionen sker på 1620-

och 1630-talet då antalet organiserade mästare tiodubblades. Antalet mästare var ända till 1700-talets senare hälft avsevärt mycket större på landsbygden än i Örebro stad. Faktoriets spridning i rummet undersöks också och redovisas i kartform. Västra delen av Kumla socken fastställs som verksamhetens centrum.

Två kapitel behandlar de skatter och utskrivningar som drabbade de verksamma inom faktoriet. Det övergripande syftet är att se om skatteinstrumentet och utskrivningsshotet fungerade pådrivande för att få folk att börja arbeta för faktoriet. Undersökningen bekräftar att så var fallet. Ett flertal bördor undersöks, men författaren stannar särskilt länge vid skjutsningen, som han menar är undervärderad av tidigare forskning. Författaren visar också att verksamheten vid faktoriet skyddades mot utskrivningar i stor omfattning. Vi får också se hur skatternas storlek ställer sig i förhållande till produktionen i faktori-hushållen. Författaren konstaterar att lant-hushållens bisysselsättning vid faktoriet ofta var tillräcklig för att finansiera de årliga kronoskatterna.

I kapitlet "Smedshushåll och förmögenhet" ställs frågan om vilka hushåll som tog upp vapenhantverket som binäring till jordbruket. Hur var dessas ekonomiska ställning i förhållande till andra grupper? En återkoppling till den protoindustriella debatten görs: Å ena sidan hävdade Mendels att det var de ekonomiskt svagare grupperna som tog upp protoindustriell verksamhet, å andra sidan finns det forskare som hävdar motsatsen. Författaren menar att resultatet av undersökningen motsäger den mendelska bilden. De landsbygdsbaserade smederna hade genomgående en bättre ekonomi än de grannar som inte hade vapensmidet inom faktoriet som bisyssla. För faktori-hushållen konstateras också att en större andel av sönerna skaffar sig utbildning än vad som vanligen var fallet i bondehushållen utanför faktoriet. Undantagna från denna ljusa bild är de smeder som var verksamma på Smedjebackarna i Örebro. Dessa var inte bara mer ekonomiskt utsatta än sina kollegor på landsbygden, utan verkar också ha utgjort ett ekonomiskt underskikt i staden.

Författarens relation till Mendels teoribildning är inte utan problem. I det avslutande kapitlet sammanfattas undersökningen och de uppnådda resultaten ställs i relation till de teoretiska utgångspunkterna. En kontroll mot Mendels kriterier för protoindustriell produktion ger till resultat att få – om ens några – kan sägas ha varit uppfyllda i Närke. Författaren antar att detta beror på att Mendels byggt upp sin teori kring regioner nere på kontinenten med helt andra förutsättningar och strukturer än vad som var fallet i 1600-talets Sverige. Författaren föreslår istället ett vidgat proto-industrialiseringsbegrepp som inrymmer "all organiserad verksamhet, i vilken hushållens aktiviteter delas mellan agrara näringar och någon form av avsaluproduktion". Förslaget innebär onekligen en breddning och kräver bl.a. att "organiserad verksamhet" definieras på ett sätt så att inte snart sagt all medeltida och tidigmodern näringsverksamhet faller under begreppet. Definitionen av organisationen måste ändå

sättas med så vida ramar att t.ex. hemslöjdande hushåll runt Bottenhavet som i partrederiets form avsatte sina produkter i Stockholm inryms. Jag anser att avhandlingen hade vunnit på att antingen en mer kritisk hållning till proto-industribegreppet hade intagits eller att det helt hade undvikits. Istället kunde författaren ytterligare ha lyft fram det perspektiv som militärstatsbegreppet erbjuder med resurskrav och resursomvandling – ett perspektiv som för övrigt används på ett lyckat sätt.

Sören Klingnéus avhandling är tydligt disponerad, välskriven och texten är väl genomarbetad. Kartor och tabeller är tydliga och fungerar bra tillsammans med texten. Diagrammen erbjuder väl ingen större skönhetsupplevelse, men

de är funktionella. Föremålet för undersökningen utgör en så viktig del av den svenska historien att man faktiskt förvånas över den ringa omfattningen av tidigare forskning på området. Vi förundras ofta över hur den lilla bondenationen i Europas periferi under tidigmodern tid kunde förvandlas till en europeisk stormakt. Sören Klingnéus undersökning utgör en viktig pusselbit i bilden av hur ett på många områden resurssvagt land lyckas mobilisera sina tillgångar och ställa dem i militärstatens tjänst.

Åke Sandström

kronan = statsmakten i en monarki under förindustriell tid

Uppgifter till texten

TIDIG SVENSK VAPENINDUSTRI

13. Vilken av följande slutsatser kan man dra av texten?

- A Tidigare utländsk forskning om forna tiders vapentillverkning är inte tillförlitlig.
- B Klingnéus doktorsavhandling har brister när det gäller de historiska referenserna.
- C Svensk forskning har i liten utsträckning intresserat sig för den inhemska tidiga vapenindustrin.
- D Klingnéus avhandling visar att svensk forskning om vapentillverkning väl mäter sig med utländsk.

14. Vad var, enligt texten, typiskt för fabriker under 1600- och 1700-talet jämfört med annan smides- och järnhantering?

- A Fler sysselsatta, större arbetsenheter och färre produkttyper.
- B Mer utbildad arbetskraft, lägre beskattning och mer utvecklad teknik.
- C Mer avancerade produkter, hushållsproduktion och hårdare statlig styrning.
- D Kortare etableringsfas, många säsongssysselsatta och försäljning endast via staten.

15. Vad är, enligt texten, skälet till att Klingnéus i sin avhandling undersöker sådant som skatter och utskrivningar?

- A För att se om vapentillverkningen i sin helhet var lönsam för staten.
- B För att se vad som motiverade människor att arbeta för fabriker.
- C För att konkret kunna pröva riktigheten i Mendels teoribildning.
- D För att kunna jämföra vapentillverkningen i fabriker med den i manufakturer och bruk.

16. Vilken typ av hushåll var det, enligt Klingnéus, som framför allt tog upp vapentillverkning vid sidan av jordbruket?

- A De relativt fattiga hushållen.
- B Hushåll med relativt små jordbruk.
- C De relativt välbärgade hushållen.
- D Hushåll med relativt stora jordbruk.

RÖST OCH KAUSALITET

Forskning om läromedel är en bristvara i vårt land. De flesta förlag är ointresserade av sådan forskning. I varje fall är de inte beredda att ekonomiskt stödja och stimulera framtagandet av ny kunskap inom sitt verksamhetsområde. Inte heller universiteten eller högskolorna satsar särskilt mycket på den här typen av nytt vetande. Därför är det desto roligare när det nu kommit en färsk avhandling i ämnet. Den är skriven av Monica Reichenberg vid Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet. Avhandlingens titel är *Röst och kausalitet i lärobokstexter. En studie av elevers förståelse av olika textversioner*.

Monica Reichenberg har tidigare i sin licentiatuppsats, *Att på svenskarnas språk förstå Sverige* (1996), visat att språket i läroböcker i samhällskunskap, historia och religion är lika svårläst idag som för tjugo år sedan. Det liknar i alltför stor utsträckning det hon kallar kanslispråket.

Den här gången har hon undersökt hur 833 elever i årskurs 7 från olika skolor i Göteborg förstår två lärobokstexter, en i historia och en i samhällskunskap. Av de undersökta eleverna var 421 invandrarelever (andraspråksläsare) och 411 svenska (förstaspråksläsare). Eftersom hon under flera år arbetat med att lära invandrarelever läsa svenska och förstå svenska texter var det naturligt att ta med ungefär lika många andraspråks elever som förstaspråks elever i undersökningen. Texten i historia heter *Nilens gåva* och texten i samhällskunskap *Svensk lag och rätt*.

Monica Reichenberg ställer frågan om läsförståelsen hos olika slag av elever påverkas när texterna bearbetas med de språkliga variablerna koherens – och då med fokus på kausalitet – samt röst. Kan en sådan bearbetning göra att förståelsen ökar hos såväl första- som andraspråksläsare?

Monica Reichenberg utgår helt enkelt från originaltexterna som får utgöra textversion ett. Den andra versionen är originaltexten som hon bearbetat med vad som kallas *koherens*, här definierat som drag som underlättar för läsaren att se orsaks- och verkanssamband. Att förse texten med kausalitet handlar inte om att förenkla texterna utan i stället om att förtydliga komplexa sammanhang.

I den tredje textversionen ändrar hon originaltexten genom att lägga till *röst*. Med röst avses här att tala direkt till läsaren genom "activity", "orality" och "connectivity" samt att göra författaren synlig i texten. Med *activity* menas att författaren gör texten mer dynamisk genom att använda verb som betecknar konkreta handlingar. *Orality* betyder här att språket präglas av talet och innehåller en del, för elevens vardagsvärld, vanliga ord och uttryck men även inslag av dialog. *Connectivity* innebär att författaren försöker skapa närhet mellan läsaren och texten.

Den fjärde textversionen skapades genom att i originalversionen lägga in både kausalitet och röst. För att förklara detta närmare tar jag här ett exempel som återges i alla fyra versionerna. Originalversionen är hämtad ur *Svensk lag och rätt*.

ORIGINALVERSIONEN:

Regeringen utarbetar förslag till nya lagar. När lagförslaget

har blivit godkänt av kunniga jurister, bestäms den nya lagen av riksdagen.

KAUSALITETSVERSIONEN:

Regeringen utarbetar förslag till nya lagar. Eftersom det är ett ganska svårt arbete, får de hjälp av kunniga jurister. När lagförslagen är klara, bestämmer riksdagen om vi ska ha de nya lagarna eller inte.

RÖSTVERSIONEN:

Det är ministrarna i regeringen som arbetar fram förslag till nya lagar. De får hjälp av kunniga jurister att skriva ner sina förslag. När ministrarna är klara, lämnar de förslagen till riksdagen. Sedan är det medlemmarna i riksdagen som bestämmer, om vi ska ha lagarna eller inte.

RÖST-KAUSALITETSVERSIONEN:

Det är ministrarna i regeringen som arbetar fram förslag till nya lagar. De får hjälp av kunniga jurister att skriva ned förslagen, eftersom det kan vara ganska svårt ibland. När ministrarna är klara lämnar de förslagen till riksdagen. Sedan är det medlemmarna i riksdagen som bestämmer, om vi ska ha de nya lagarna eller inte.

Elevernas läsförståelse testades med hjälp av ett antal frågor på de olika textversionerna. Tre olika slags frågor användes. En grupp av frågorna var textkontrollerande, andra var kombinationsfrågor och den tredje var frågor om inferens. Till det ska läggas att Monica Reichenberg vid dessa tillfällen även uppmärksammade den roll som avkodning och ordförståelse har för läsförståelse. Alla frågor ställdes till var och en av de två texterna, *Nilens gåva* och *Svensk lag och rätt*. Resultatet visade att elevernas läsförståelse ökade när de läste de bearbetade texterna.

Allra bäst blev resultatet när de läste den fjärde versionen, den som var bearbetad med både kausalitet och röst. Ett annat minst lika viktigt resultat är att skillnaderna i läsförståelse mellan olika grupper av elever var lägst när de läste den fjärde versionen. Detta menar Monica Reichenberg pekar mot att "bearbetningar av språket i läroböcker i historia och samhällskunskap med en kombination av röst och kausalitet skulle kunna lyfta upp andraspråks elevers läsförståelse till nästan samma nivå som förstaspråks elevers".

Monica Reichenberg har i sin avhandling på ett övertygande sätt visat att genom att tillföra texterna de språkliga variablerna röst och kausalitet har elevernas läsförståelse ökat. Samtidigt som de blivit bättre på att inferera (populärt uttryckt: att läsa mellan raderna).

Som förebild för den goda boken i historia och samhällskunskap har hon Grimbergs och Odhners läroböcker (dock utan att hänge sig åt den nationalism som de stod för). Att återinföra berättandet tror hon är en lösning som sätter elevernas fantasi i rörelse. Hon menar att det annars finns risk att elever som dagligen och stundligen möter SO-böcker vars texter de inte förstår så småningom ger upp och börjar

se SO-ämnena som mindre viktiga. Om eleverna i stället får möta läroböcker som de flesta kan läsa med förståelse blir det färre som misslyckas och det blir fler som gärna läser läroböcker. Och om en sådan läsning kombineras med läsning av skönlitteratur och träning i att bli medveten om sin egen inlärninng bör detta ge dem en god grund för att ge sig i kast med andra texter, menar hon.

Monicas Reichenbergs slutsats är att det måste anses som en god investering att utveckla läroböcker som inte bara kan förstås av eleverna utan som också får eleverna att känna engagemang i det de läser. "En förutsättning för läroboksutveckling är dock ett samarbete mellan universi-

tet, läromedelsförslag och lärare." Hon tar exempel från Hong Kong och Nigeria, där förlagen efter kritik från lärare skrev om böckerna. Hon menar att läroböckerna borde granskas utförligt av experter och inte som nu endast på några rader i Bibliotekstjänsts sambindningslistor.

Röst och kausalitet i lärobokstexter är en intressant avhandling som inte minst lärarutbildare bör ta till sig och använda sig av. Avhandlingen säger några viktiga saker om läroboken och elevers svårigheter att ta till sig lärobokstexter.

Sture Långström

Uppgifter till texten RÖST OCH KAUSALITET

17. Vilket av nedanstående påståenden har enligt texten stöd i Monica Reichenbergs avhandling?

- A Talspråk gör det svårare att förstå skolbokstexter.
- B Längre skolbokstexter är lättare att förstå än korta texter.
- C Berättande skolbokstexter gynnar läsförståelsen.
- D Skolbokstexter måste förenkla orsakssamband.

18. Vilket av de begrepp Monica Reichenberg använder exemplifieras tydligast i meningen "Eftersom det är ett ganska svårt arbete, får de hjälp av kunniga jurister"?

- A Orality
- B Activity
- C Connectivity
- D Koherens

19. Vad kan enligt texten en tillämpning av Monica Reichenbergs forskningsresultat rimligast leda till?

- A Att läroböckerna i de olika SO-ämnena blir mera lika varandra.
- B Att skillnader i läsförståelse mellan första- och andraspråkselever utjämnas.
- C Att läsförståelse införs som ett särskilt skolämne.
- D Att andraspråkselever lär sig svenska språket snabbare och mera effektivt.

20. Vilken av följande uppmaningar fångar bäst en av Monica Reichenbergs slutsatser?

- A Samarbete för att skapa bättre läroböcker!
- B Forska mer om läroböcker!
- C Skriv om läroböckerna till talspråk!
- D Låt experter skriva läroböckerna!

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 3

DELPROV 6 ORD e

Anvisningar

Provet innehåller 40 uppgifter

Varje uppgift inleds med ett ord i fetstil. Under detta finns fem svarsförslag. Välj det svarsförslag som **bäst** motsvarar innebörden av det fetstilta ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1

förslå

- A stå ut
- B klara av
- C bli över
- D hjälpa upp
- E räcka till

Förslå betyder ungefär samma sak som *räcka till*. Rätt svar är alltså **E**.

Övningsexempel 2

mjärde

- A kartställ
- B fiskeredskap
- C utställningsskåp
- D skjutvapen
- E vägbeläggning

En *mjärde* är ett slags *fiskeredskap*. Rätt svar är alltså **B**.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter**.

PROVTID: 15 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. **ingivelse**

- A impuls
- B tvångstanke
- C invändning
- D självklarhet
- E uppmaning

2. **solid**

- A tjock
- B massiv
- C tung
- D hårdad
- E stel

3. **tappning**

- A förklaring
- B version
- C repetition
- D vändning
- E överraskning

4. **popularisera**

- A stödja
- B göra lättillgänglig
- C engagera
- D visa uppskattning
- E umgås

5. **gångse**

- A fullt trovärdig
- B tråkig
- C allmänt rådande
- D omtyckt
- E strikt neutral

6. **sanskrit**

- A religion
- B dans
- C tempel
- D konst
- E språk

7. **med hull och hår**

- A stadigt
- B med glädje
- C spontant
- D brutalt
- E fullständigt

8. **hybrid**

- A virvelvind
- B himlakropp
- C förfalskning
- D blandform
- E dubbelgångare

9. **moralkaka**

- A oanständigt förslag
- B mästrande anmärkning
- C dold motsägelse
- D kärnfull slutsats
- E orättvis beskyllning

10. **receptiv**

- A mottaglig
- B återhållsam
- C tjänstvillig
- D utåtriktad
- E bakåtsträvande

11. **ekvivalens**

- A osäkerhet
- B överlägsenhet
- C allmängiltighet
- D likvärdighet
- E otydlighet

12. **idka**

- A framtvinga
- B utstå
- C bedriva
- D kräva
- E befrämja

13. **företrädesvis**

- A omedelbart
- B självklart
- C främst
- D troligen
- E möjligtvis

14. **terrakotta**

- A kalksten
- B lergods
- C avgjutning
- D grottmålning
- E stenläggning

15. **förlegad**

- A beprövad
- B kvarglömd
- C gammalmodig
- D ihopsjunken
- E vanvårdad

31. **garva**

- A behandla trä
- B svetsa plåtar
- C bearbeta ull
- D förstärka tyg
- E bereda hudar

32. **rendera**

- A ge stöd åt
- B låta passera
- C ge i utbyte
- D låta hämta
- E göra upp om

33. **figurativ**

- A formbar
- B ungefärlig
- C påhittad
- D föreställande
- E fantasifull

34. **tillstå**

- A ersätta
- B räcka till
- C erkänna
- D klara av
- E erbjuda

35. **otillräknelig**

- A misslyckad
- B ouppfostrad
- C sinnesförvirrad
- D otränad
- E slarvig

36. **pannä**

- A träskiva för målning
- B utställningsmonter
- C hästdragen praktvagn
- D informationstavla
- E väggfast köksbänk

37. **inhösta**

- A få
- B stjåla
- C förena
- D avvakta
- E hinna ifatt

38. **invektiv**

- A förolämpande ord
- B värmestrålning
- C symbolisk handling
- D inbjudan
- E sinnrik anordning

39. **få sitt lystmäte**

- A få rättvist straff
- B få upprättelse
- C få tillräckligt
- D få beröm
- E få begär

40. **name-dropping**

- A det att ofta nämna kända personer
- B överanvändning av smeknamn
- C det att ta sig ett artistnamn
- D kunskap om personers titlar
- E byte av båda makars namn vid giftermål

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

16. **skrymmande**

- A översvallande
- B blockerande
- C uppfyllt
- D nedtyngd
- E utrymmeskrävande

17. **renässans**

- A återgång
- B upplysning
- C tillbakablick
- D försköning
- E pånyttfödelse

18. **dialys**

- A fotografering
- B undersökning
- C blodrening
- D fostervattensprov
- E strålbehandling

19. **disposition**

- A fastlagd ordning
- B obalans
- C slöseri med resurser
- D helhetsintryck
- E god utdelning

20. **tidningsanka**

- A löpsedelsrubrik
- B falsk pressuppgift
- C ung nyhetsreporter
- D reklambilaga
- E skvallerpress

21. **handlägga**

- A handleda
- B anvisa
- C förhandla
- D avsluta
- E behandla

22. **dystopi**

- A fasansfull insikt
- B mardröm
- C mörk framtidsvision
- D minnesförlust
- E tråkig utveckling

23. **stadfästa**

- A markera
- B försvara
- C uträtta
- D fastställa
- E övervinna

24. **alienation**

- A rimmat ordspråk
- B omvänd bevisföring
- C känsla av främlingskap
- D elak anspelning
- E organiserat samarbete

25. **streck i räkningen**

- A utlösande faktor
- B definitivt besked
- C framstressat beslut
- D oväntat hinder
- E fullgjord betalning

26. **tempererad**

- A överhettad
- B nära fryspunkten
- C livlig
- D varmblodig
- E lagom varm

27. **sufflera**

- A viska repliker
- B kämpa emot
- C skydda mot sol
- D vispa till skum
- E skära upp kött

28. **kollaboratör**

- A förföljare
- B förrädare
- C förförare
- D försvarare
- E förbrytare

29. **atoll**

- A bergskedja
- B vulkan
- C djuphavsgrov
- D korallrev
- E halvö

30. **prångla ut**

- A klämma fram
- B försöka överlista
- C tränga undan
- D försöka sälja
- E smita iväg

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 4

DELPROV 7 NOG a

Anvisningar

Provet innehåller 22 uppgifter

Varje uppgift innehåller en fråga markerad med fet stil. Uppgiften kan även innehålla viss information. Därefter följer två påståenden, (1) och (2), som också innehåller information. Din uppgift är att avgöra hur mycket information, utöver den som anges i inledningen, som behövs för att besvara frågan. Prova de olika svarsförslagen noggrant innan du besvarar frågan.

A i (1) men ej i (2) =	Den information som ges i (1) är tillräcklig. Enbart informationen i (2) räcker inte till.
B i (2) men ej i (1) =	Den information som ges i (2) är tillräcklig. Enbart informationen i (1) räcker inte till.
C i (1) tillsammans med (2) =	För att få tillräcklig information <i>måste</i> man använda både påstående (1) och (2). Enbart (1) eller enbart (2) ger ej tillräcklig information.
D i (1) och (2) var för sig =	Antingen (1) eller (2) kan användas, eftersom båda var för sig innehåller tillräckligt mycket information.
E ej genom de båda påståendena =	Inte ens genom att nyttja både (1) och (2) kan man få tillräcklig information.

Övningsexempel

A, B och C är tre olika positiva heltal. **Vilket är talens medelvärde?**

- (1) Summan av de två största talen är 130.
(2) Summan av de två minsta talen är 110.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A **i (1) men ej i (2)**
B **i (2) men ej i (1)**
C **i (1) tillsammans med (2)**
D **i (1) och (2) var för sig**
E **ej genom de båda påståendena**

Enligt informationen i påstående (1) kan det största talet variera mellan 128 och 66. Enligt informationen i påstående (2) kan minsta talet variera mellan 1 och 54. Informationen i påstående (1) tillsammans med (2) leder till att det finns 9 olika lösningar på talens medelvärde. Eftersom uppgiften har 9 olika lösningar så kan man inte entydigt besvara frågan om talens medelvärde. Svarsförslag E är därför rätt.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **22 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. En skolklass har gjort en tidning. **Hur många sidor har tidningen?**

- (1) För att numrera alla sidor i tidningen, löpande från och med 1, krävs 119 siffror.
- (2) Tryckkostnaden är 25 öre per sida och klassen trycker upp 30 exemplar till en kostnad av 480 kr.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

2. För att öppna ett kassaskåp måste man slå in en sexsiffrig kod. **Hur lyder koden som öppnar kassaskåpet?**

- (1) Koden innehåller endast siffrorna 2, 3 och 4.
- (2) Den första siffran är 3, och summan av den tredje och fjärde siffran är dubbelt så stor som den andra siffran. Den femte siffran är lägre än den sjätte siffran.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

3. En blomvas är till hälften fylld med vatten. Vasen har invändigt formen av en rak cirkulär cylinder med plan botten. **Hur hög är vasen invändigt?**

- (1) Om man håller ut hälften av vattnet i vasen sjunker vattennivån med 7,5 cm.
(2) Om man fyller på vasen med 16,65 dl vatten blir den helt fylld.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

4. Johan bestiger ett berg och dricker ur en vattenflaska både på väg uppför och på väg nedför berget. **Hur mycket vatten har han med sig när han startar?**

- (1) Av allt vatten han dricker så dricker han $\frac{1}{3}$ på väg nedför berget.
(2) Johan dricker 4 liter vatten på väg uppför berget och han har $\frac{1}{2}$ liter vatten kvar när han kommer ner igen.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

5. För talen a och b gäller att $a + b = 6$. Det ena talet är positivt och det andra är negativt. Vilka är talen a och b ?

- (1) $a = 10 + b$
 (2) $a \cdot b < 0$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

6. Två motorcyklister, A och B, kör med konstanta hastigheter mot varandra. När de är 9 km från varandra passerar de var sin stormarknad. Vilken hastighet har motorcyklist A?

- (1) A har dubbelt så hög hastighet som B. Motorcyklisterna möts då A har kört 6 km efter att ha passerat stormarknaden.
 (2) Motorcyklisterna möts då B har kört $\frac{1}{3}$ av sträckan mellan stormarknaderna.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

7. Kristina har köpt en soffa och får dela upp betalningen på sex delbetalningar. **Hur mycket betalar Kristina totalt för soffan?**

- (1) Den första delbetalningen är på 3 000 kronor, vilket är hälften så mycket som den andra och tredje delbetalningen tillsammans.
- (2) De fyra sista delbetalningarna är lika stora.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

8. En grupp män och kvinnor klev in i en tom hiss. **Hur många av dem hade mössa?**

- (1) Det fanns fyra kvinnor i hissen varav hälften saknade mössa.
- (2) En av männen klev ur hissen. Efter det fanns fem personer med mössa kvar i hissen.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

9. Victor bakar bröd och låter degen jäsa för att brödet ska bli stort och gott. **Med hur många procent har degens volym ökat när den jäst färdigt?**

- (1) Före jäsningen är degens volym 35 procent mindre än den färdigjästa degens volym.
 (2) När degen jäst färdigt har volymen ökat med 7 dl.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

10. Det var kö utanför en restaurang. Dörrvakten släppte först in en fjärdedel av kön för att sedan släppa in en tredjedel av den resterande kön. De som därefter återstod släpptes in i två omgångar med lika många personer i varje omgång. **Hur många personer stod i kön från början om inga personer tillkom eller avvek från kön?**

- (1) Efter två insläpp hade dörrvakten släppt in hälften av den ursprungliga kön.
 (2) Vid det sista insläppet släppte dörrvakten in de 6 personer som stod kvar i kön.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

11. I en viss bakterieodling fördubblas antalet bakterier på 20 minuter. När odlingen startade var antalet bakterier x . **Under hur lång tid pågick odlingen?**

- (1) När odlingen avbröts var antalet bakterier $16x$.
(2) De sista 20 minuterna ökade antalet bakterier med 10 000.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

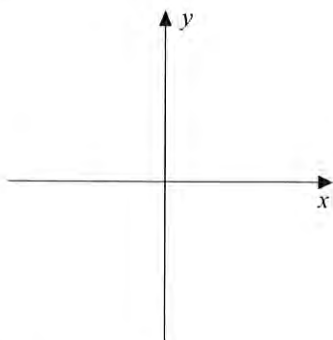
12. För att visa förändring över tid används index. Priset på 1 kg torskfilé var 3,17 kronor lägre år 1995 än år 1989. **Vad var prisindex på torskfilé år 1995 om det år 1989 var 100?**

- (1) Priset på torskfilé var 4,92 procent lägre år 1995 än år 1989.
(2) År 1995 kostade 1 kg torskfilé 61,29 kronor.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

13. I ett koordinatsystem har en rät linje en ekvation som kan uttryckas som $y = kx + m$, där k är riktningskoefficienten och m en konstant. Anders ritar in en linje i koordinatsystemet. **Vilken blir linjens ekvation?**

Figuren syftar endast till att illustrera problemet. Mätning i figuren ger ej information för lösningen.

- (1) Linjen går genom punkten (1,3)
- (2) Linjen går genom punkten (5,7)

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

14. Katarina badar i en fjällsjö där vattentemperaturen är 9 °C. **Hur många minuter badar hon?**

- (1) Antalet minuter Katarina badar är proportionellt mot vattentemperaturen mätt i °C.
- (2) Om det hade varit 12 °C i vattnet hade hon badat i fyra minuter och om det hade varit 15 °C hade hon badat i fem minuter.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

15. Heltalet a är jämnt delbart med bland annat 3 och 5. **Vilket är talet a ?**

(1) a är ett udda tal större än noll.

(2) $a < 40$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

A i (1) men ej i (2)

B i (2) men ej i (1)

C i (1) tillsammans med (2)

D i (1) och (2) var för sig

E ej genom de båda påståendena

16. I en rabatt växer gula och vita blommor. Kent plockar bort 20 procent av de vita blommorna och 60 procent av de gula blommorna. **Hur många procent av de återstående blommorna i rabatten är gula?**

(1) Innan Kent hade plockat bort blommorna fanns det lika många gula som vita blommor i rabatten.

(2) När Kent hade plockat bort blommorna fanns det sammanlagt 60 blommor i rabatten.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

A i (1) men ej i (2)

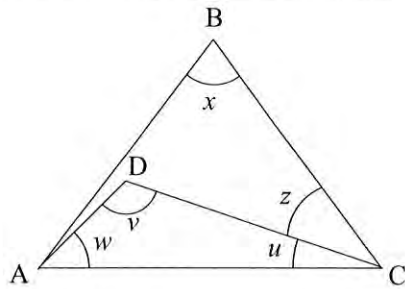
B i (2) men ej i (1)

C i (1) tillsammans med (2)

D i (1) och (2) var för sig

E ej genom de båda påståendena

17. ABC är en likbent triangel, där AB är lika lång som BC. Punkten D bildar tillsammans med punkterna A och C en annan triangel ADC. Vinkeln w är 40° . **Hur stor är vinkeln x ?**

Figuren syftar endast till att illustrera problemet. Mätning i figuren ger ej information för lösningen.

- (1) $u = 20^\circ$
 (2) $v = 120^\circ$ och $z = 30^\circ$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

18. Syskonen Agnes, Alice, Ida och Oscar är födda olika år. Det skiljer tre år mellan varje syskon. **Hur gammalt är vart och ett av syskonen?**

- (1) Agnes är lika gammal som Oscar och Alice tillsammans.
 (2) Ida är näst äldst av syskonen och Alice är yngst.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

19. Ludvigs skoldag består enbart av lektioner och raster. **Hur stor andel av skoldagen utgör den totala rasttiden?**

- (1) Den totala rasttiden motsvarar hälften av den totala lektionstiden under skoldagen.
 (2) Rasterna är i genomsnitt 20 minuter per timme av skoldagen.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

20. En godispåse innehåller mintkarameller och lakritskarameller. Hälften av karamellerna är stora och hälften är små. Yvette tar slumpvis en karamell ur påsen. **Hur stor är sannolikheten att Yvette tar en stor mintkaramell?**

- (1) Det finns lika många mintkarameller som lakritskarameller i påsen.
 (2) Det finns 40 lakritskarameller i påsen, varav 1/4 är stora.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

21. Algot, Jens, Simon och Marie sitter kring ett runt bord och fikar. **Vad dricker Jens, om alla fyra dricker olika dryck?**

- (1) Kaffedrickaren, som inte är Algot, sitter mitt emot den som dricker te. Simon, som dricker mjölk, sitter mitt emot Marie.
- (2) Jens, som inte dricker mjölk, sitter mitt emot tedrickaren Algot. Simon sitter direkt till höger om Jens.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

22. I en rätvinklig triangel kallas den längsta sidan hypotenusan och de övriga sidorna kallas kateter. Elsa har ritat en rätvinklig triangel där hypotenusan är 11,7 cm. **Hur stor är triangelns area?**

- (1) Förhållandet mellan kateterna i triangeln är 5:12.
- (2) En katet i triangeln är 6,3 cm längre än den andra kateten.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Högskoleprovet[©]

Svarshäfte nr.

BLOCK 5

DELPROV 9 DTK b

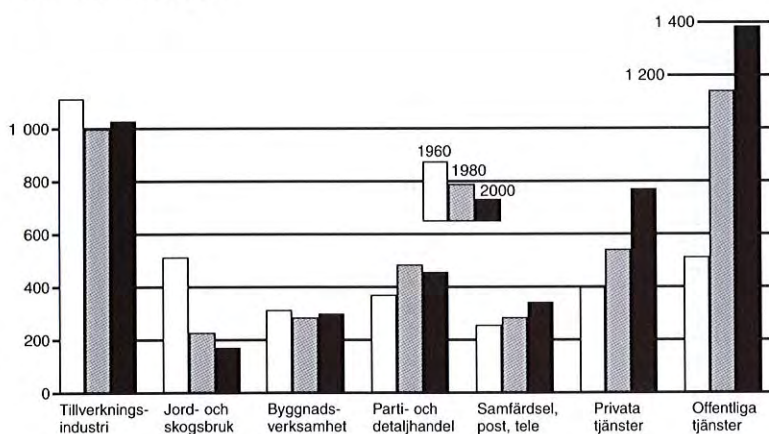
Anvisningar

Provet innehåller 20 uppgifter

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet är hämtat från olika källor. Eftersom det lyfts ut ur sitt ursprungliga sammanhang, har vissa tillägg ibland gjorts för att förklara en del begrepp och förhållanden.

Uppgifterna ska lösas med hjälp av den information som finns på respektive uppslag. Till varje uppgift finns det fem svarsförslag. Välj det som **bäst** besvarar frågan.

Övningsexempel

Antal förvärvsarbete i olika näringsgrenar 1960 och 1980 samt förväntat antal förvärvsarbete år 2000.

Med hur mycket minskade antalet förvärvsarbete inom jord- och skogsbruket mellan åren 1960 och 1980?

- A En fjärdedel
- B En tredjedel
- C Hälften
- D Två tredjedelar
- E Tre fjärdedelar

Antalet förvärvsarbete inom jord- och skogsbruket var 1960 ungefär 500 000 och 1980 ungefär 230 000. Minskningen var ungefär 270 000, vilket är något mer än hälften av 500 000.

Rätt svar blir alltså C, det svarsförslag som bäst besvarar frågan.

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.

MARKERA TYDLIGT!

Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt. Du får inget poängavdrag om du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **20 uppgifter**.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

Ekonomiskt resultat för några lärosäten 2001, angivet för organisationen totalt respektive för grundutbildningen. Dessutom redovisas antalet helårsstudenter år 2000 och 2001 samt den procentuella förändringen däremellan. Miljoner kronor, antal och procent.

Lärosäten	Organisationen totalt		Grundutbildningen		Helårsstudenter		
	Resultat milj kr	Omsättning milj kr	Tak- belopp ¹ milj kr	Utfall milj kr	2000	2001	För- ändring i procent
Universitet							
Uppsala	8,7	3539,9	842,2	806,4	17712	18176	2,6
Lund	-12,7	4432,5	1054,6	1012,4	21544	22080	2,5
Göteborg	0,3	3605,3	1029,9	1026,9	20276	21390	5,5
Stockholm	-2,2	2402,5	683,1	689,6	19883	20943	5,3
Umeå	54,5	2385,9	764,1	719,9	14337	14516	1,2
Linköping	-14,6	2147,1	771,0	789,2	14326	15362	7,2
Karolinska	-151,7	3226,5	221,2	215,1	2477	2498	0,8
KTH	-15,5	2488,4	764,3	684,6	10570	10856	2,7
Chalmers	-57,9	2040,5	565,1	522,3	7571	8093	6,9
Luleå	-1,5	1088,1	404,7	384,9	7100	6954	-2,1
SLU	-88,7	2070,8			3447	3562	3,3
Karlstad	18,5	567,9	324,9	293,0	7126	7421	4,1
Växjö	-9,0	488,0	281,8	248,9	6537	6770	3,6
Örebro	20,0	625,1	335,2	329,6	6997	7312	4,5
Summa	-252,0	31108,4	8042,2	7722,7	159903	165933	3,8
Högskolor							
Blekinge tekn högsk	6,5	316,1	172,5	141,4	2826	2650	-6,2
Borås	9,7	337,2	200,8	201,0	3822	4160	8,8
Dalarna	7,4	365,1	238,9	221,5	4735	4833	2,1
Gotland	3,8	103,9	67,2	42,4	1098	1070	-2,6
Gävle	-4,5	375,0	220,9	229,2	5101	5316	4,2
Halmstad	12,1	279,1	168,7	178,2	4254	4436	4,3
Jönköping	0,9	326,8	208,7	210,2	4763	5083	6,7
Kalmar	13,5	440,1	256,6	250,4	4601	5061	10,0
Kristianstad	8,2	289,5	188,3	188,8	4152	4326	4,2
Skövde	17,0	242,5	166,8	141,7	2766	3095	11,9
Trollhättan/Uddevalla	-5,0	246,9	152,7	134,8	2943	3186	8,3
Idrottshögskolan	-3,9	62,0	35,8	33,0	358	339	-5,3
Lärarhögskolan	3,3	430,4	313,7	297,6	4975	5892	18,4
Malmö	18,6	701,4	434,7	407,6	7547	8356	10,7
Mithögskolan	-6,3	706,9	448,2	339,7	8134	7823	-3,8
Mälardalen	-9,1	540,3	323,1	313,6	6654	6815	2,4
Södertörn	-3,2	423,5	206,5	183,4	5414	5847	8,0
Summa	68,9	6186,7	3804,0	3514,5	74143	78288	5,6
Konstnärliga högskolor							
Danshögskolan	2,1	28,9	23,3	24,1	102	99	-2,9
Dramatiska institutet	-3,3	75,7	60,3	62,5	132	152	15,2
Konstfack	5,6	116,8	101,8	100,4	594	574	-3,4
Konsthögskolan	-0,9	58,7	47,6	49,5	213	217	1,9
Musikhögskolan	3,0	112,4	87,7	91,1	579	604	4,3
Operahögskolan	0,1	18,2	14,0	13,9	43	37	-14,0
Teaterhögskolan	1,1	27,5	22,8	24,6	69	73	5,8
Summa konstnärliga	7,7	438,2	357,4	366,2	1732	1756	1,4
Totalt	-175,4	37733,3	12203,7	11603,4	235778	245977	4,3

¹ Takbelopp är det maximala belopp som riksdagen betalar ut till grundutbildning.

1. Hur många av lärosätena hade både ett positivt resultat och fler än 5 000 helårsstudenter år 2001?

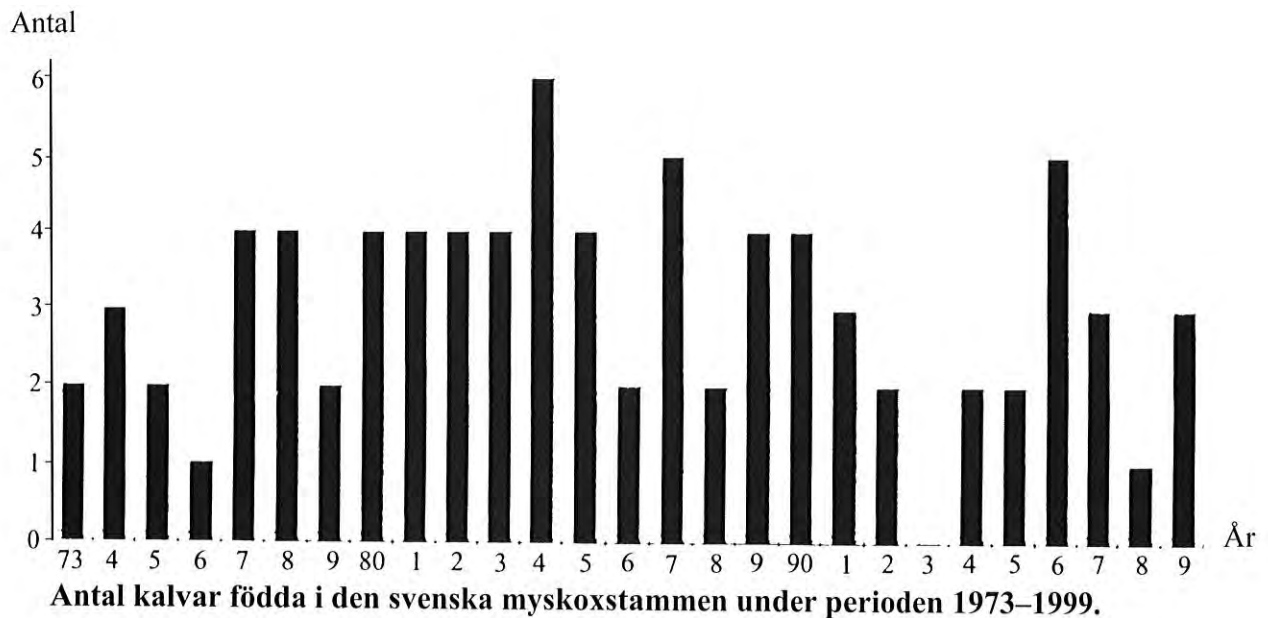
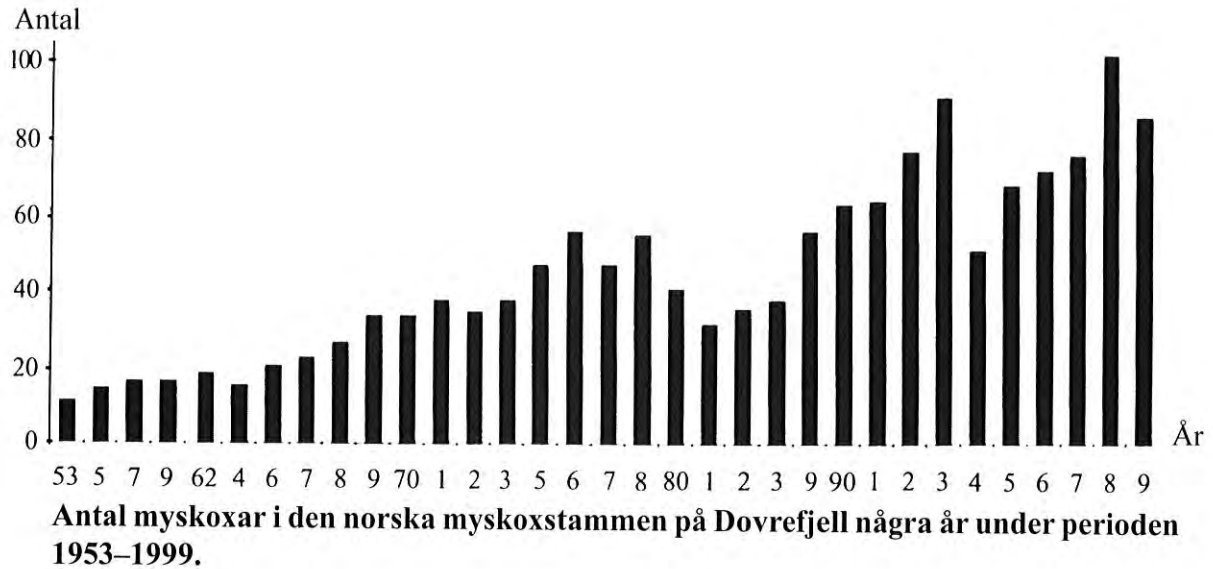
A 9
B 12
C 16
D 20
E 22

2. Hur stor var skillnaden mellan universitetens och de övriga lärosätenas omsättning?

A 6 625 miljoner kr
B 13 250 miljoner kr
C 18 793 miljoner kr
D 24 484 miljoner kr
E 30 670 miljoner kr

TVÅ MYSKOXSTAMMAR

I september 1971 vandrade en liten flock myskoxar, bestående av fem djur, in i Sverige. Flokken hade på försommaren samma år skilt sig från huvudstammen på Dovrefjell i Norge och kommit på drift i östlig riktning. Flokken etablerade sig i Sverige, vilket blev starten för en svensk myskoxstam.

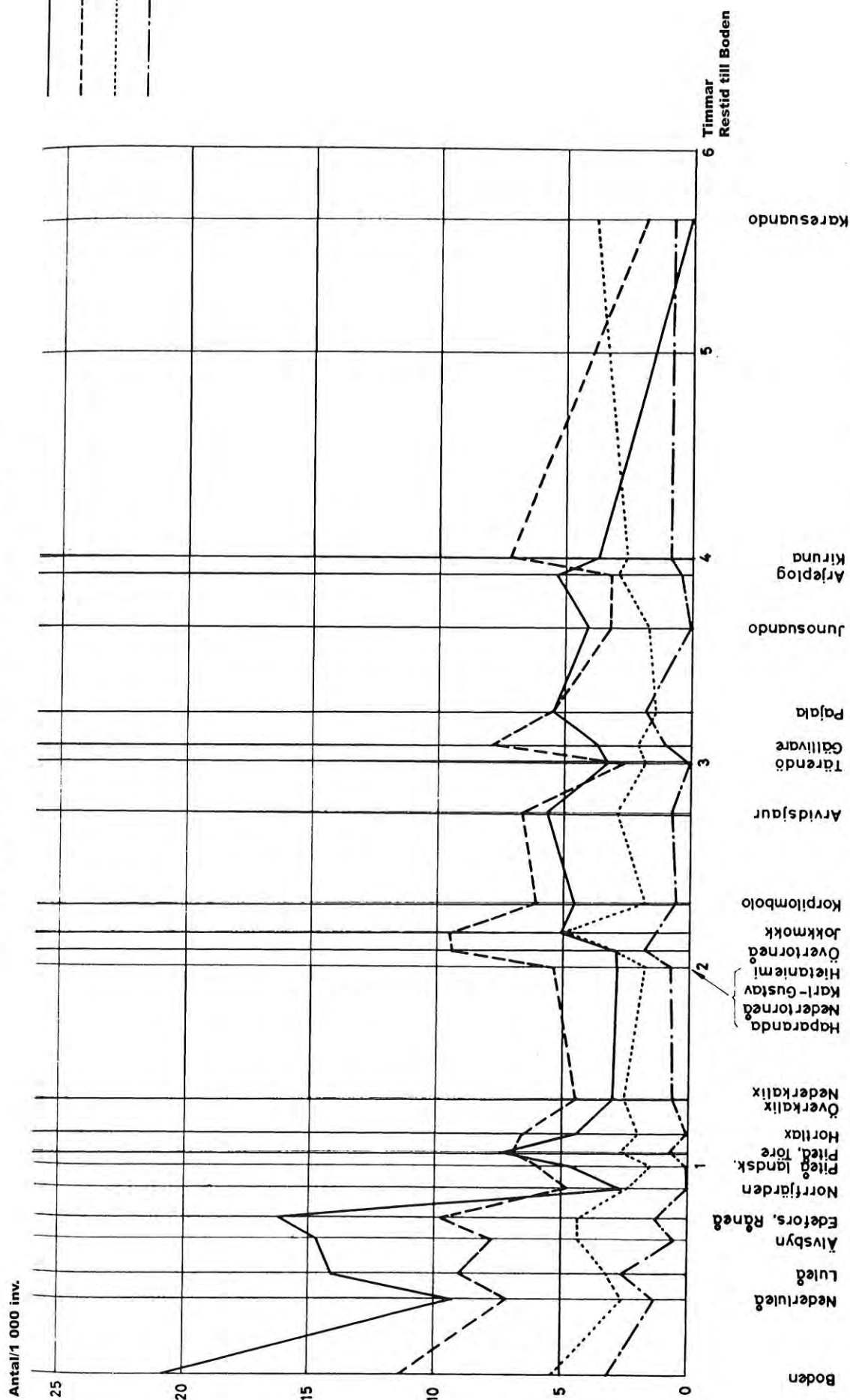
3. Hur många färre kalvar föddes i den svenska myskoxstammen under 1990-talet jämfört med under 1980-talet?

A 13
B 14
C 15
D 16
E 17

4. Hur mycket mindre, procentuellt sett, var den norska myskoxstammen på Dovrefjell 1994 jämfört med 1993?

A 20 procent
B 45 procent
C 55 procent
D 65 procent
E 80 procent

SPECIALISTSJUKVÅRD I NORRBOTTEN

Patienter från olika kommuner i Norrbottens län intagna till specialkliniker för gynekologi, öron, ortopedi och psykiatri vid Bodens lasarett åren 1958-1960. Kommunerna har ordnats efter restid till Bodens lasarett. För varje kommun anges antal intagna per 1 000 invånare.

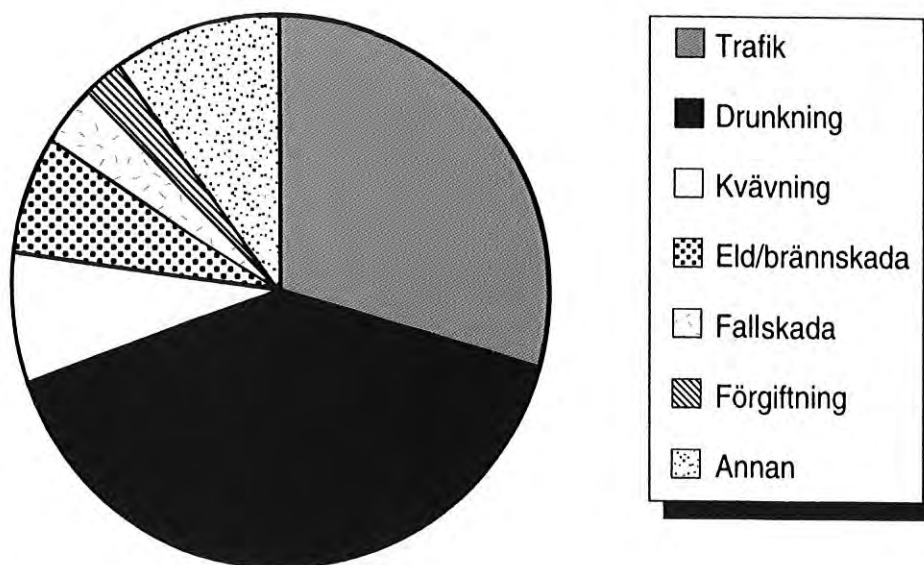
5. Hur mycket skilde det i restid till Bodens lasarett mellan de två kom-
muner som hade minst antal intagna per 1 000 invånare till special-
kliniken för ortopedi?

- A 65 minuter
- B 80 minuter
- C 100 minuter
- D 135 minuter
- E 165 minuter

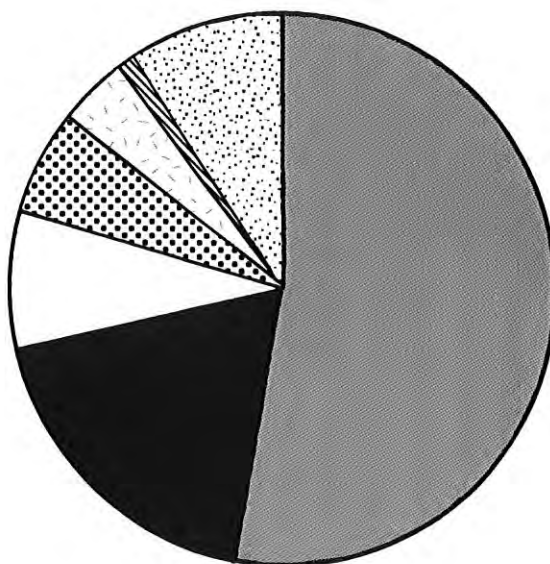
6. Hur många fler intagna från Bodens kommun än från Gällivare
kommun vårdades vid de fyra specialklinikerna, räknat per 1 000
invånare?

- A 13
- B 21
- C 27
- D 41
- E 55

DÖDSOLYCKOR BLAND BARN

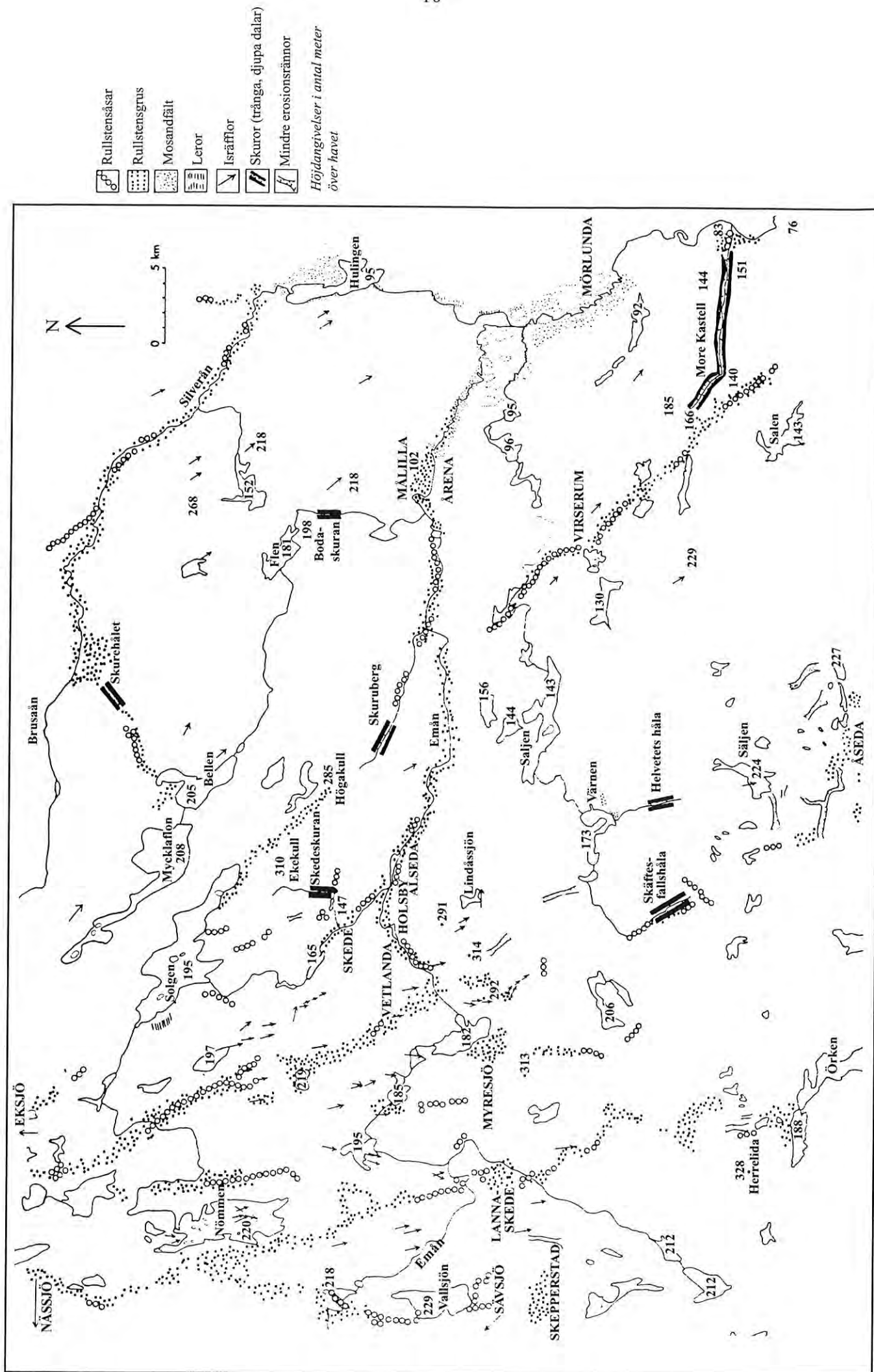
Dödsolyckor bland barn fördelade på orsaker under perioden 1946–1950. Genomsnittligt antal dödsolyckor per år: 422.

Dödsolyckor bland barn fördelade på orsaker under perioden 1990–1993. Genomsnittligt antal dödsolyckor per år: 75.

7. **Hur stor andel av dödsolyckorna bland barn svarade de två vanligaste orsakerna tillsammans för under perioden 1946–1950 respektive 1990–1993?**
- A 30 respektive 50 procent
 - B 40 respektive 40 procent
 - C 40 respektive 50 procent
 - D 70 respektive 50 procent
 - E 70 respektive 70 procent
8. **Hur många procent lägre var det genomsnittliga antalet dödsolyckor per år under perioden 1990–1993 jämfört med 1946–1950?**
- A 18 procent
 - B 25 procent
 - C 52 procent
 - D 63 procent
 - E 82 procent

INLANDSISENS SPÅR PÅ SMÅLANDS HÖGLAND

9. Du befinner dig vid skuran More Kastells östligaste punkt och ska bege dig till Lindåssjön. **Hur långt är det fågelvägen, och i vilken riktning ska du gå?**

A 45 km, västlig riktning
B 45 km, västnordvästlig riktning
C 45 km, nordvästlig riktning
D 65 km, västnordvästlig riktning
E 65 km, nordvästlig riktning

10. **Hur stor är arean?**

Området avgränsas av den å som förbinder Bodaskuran med sjöarna Flen och Bellen. Vidare avgränsas området av de rullstensåsar och det rullstensgrus som från Bellen, via Skurehållet, löper längs med Silverån och fram till sjön Hulingen. De sydligaste punkterna på Hulingen och Bodaskuran förbinds av en rak linje.

A 100 km²
B 250 km²
C 350 km²
D 500 km²
E 600 km²

FACKFÖRBUNDENS MEDLEMSANTAL

Medlemsantalet i svenska fackförbund år 2001 samt den procentuella förändringen av antalet medlemmar jämfört med år 2000. Fackförbunden är indelade efter den centralorganisation de tillhör: LO, TCO eller SACO.

LO-förbunden			TCO-förbunden			SACO-förbunden		
Fackförbund	Medlemsantal	Procentuell förändring	Fackförbund	Medlemsantal	Procentuell förändring	Fackförbund	Medlemsantal	Procentuell förändring
Kommunal	595 202	0,0	Sif	372 315	+ 2,4	Civilingenjörskörbundet	90 435	+ 6,7
Metall	398 638	- 3,3	Läraryrskörbundet	218 051	+ 1,7	Lärarnas Riksförbund	74 865	+ 4,6
Seko	168 541	- 2,4	SKTF	176 847	- 0,4	Jusek	60 511	+ 7,8
Handels	165 784	- 1,1	Tjänstemanna-			Akademikerförbundet SSR	40 025	+ 3,0
Byggnads	131 479	- 1,2	förbundet HTF	164 125	+ 2,7	Sveriges Läkarförbund	36 495	+ 2,0
Industrifacket	92 397	- 3,5	Vårdförbundet	111 683	- 0,6	Civilekonomerna	31 437	+ 13,3
Transport	71 931	+ 0,7	ST	84 416	- 1,4	Officersförbundet	18 384	- 2,8
Hotell och Restaurang	60 533	- 0,9	Finansförbundet	42 431	+ 0,3	Sveriges Universitetsläraryrskörbundet	18 157	+ 5,1
Skogs- och Träfacket	60 369	- 6,4	Polisförbundet	22 674	+ 0,5	DIK-förbundet	18 020	+ 5,1
Livs	54 497	- 6,5	Journalistförbundet	18 407	+ 4,3	Naturvetareförbundet	14 244	+ 7,4
Fastighets	40 223	- 4,1	FTF	15 505	+ 1,8	Ingenjörskörbundet	11 883	+ 9,8
Grafiska	33 052	- 6,6	Teaterförbundet	8 423	+ 7,1	Leg Sjukgymnasters Riksförbund	11 312	+ 2,6
Elektrikerna	26 945	+ 0,2	Försvarsförbundet	7 268	- 1,7	Sacos tjänstemannaförbund SRAT	10 703	+ 5,8
Pappers	25 760	- 3,0	Farmaci-förbundet	6 778	+ 3,9	Sveriges Tandläkarförbund	9 325	- 16,8
Målarna	18 062	- 2,6	Tull-Kust	4 343	- 1,7	Förbundet Sveriges Arbets-		
Försäkringsanställdas	16 058	- 1,2	SFHL	2 319	- 9,2	terapeuter	8 890	+ 3,1
Musikerna	3 627	-32,0	Symf	2 218	+ 0,1	Agrifack	7 567	+ 5,6
Totalt	1 963 098	- 2,6	SLF	1 296	+ 0,4	Sveriges Psykologförbund	7 556	+ 2,1
			Doff	1 294	0,0	Arkitektförbundet	7 273	+ 1,1
			Totalt	1 260 393	+ 1,3	Sveriges Farmaceutförbund	7 144	+ 1,0
						Sveriges Skolledarförbund	7 040	+ 2,5
						Kyrkans Akademikerförbund	5 503	- 0,9
						Sveriges Reservofficersförbund	4 541	- 17,2
						Sacoförbundet Trafik och Järnväg	4 370	- 1,4
						Sveriges Fartygsbefälsförening	3 988	+ 0,9
						Sveriges Veterinärförbund	2 473	+ 3,7
						Skogsakademikerna	2 058	+ 0,6
						Totalt	514 199	+ 4,4

11. Hur stort var det genomsnittliga antalet medlemmar per fackförbund inom LO respektive SACO år 2001?

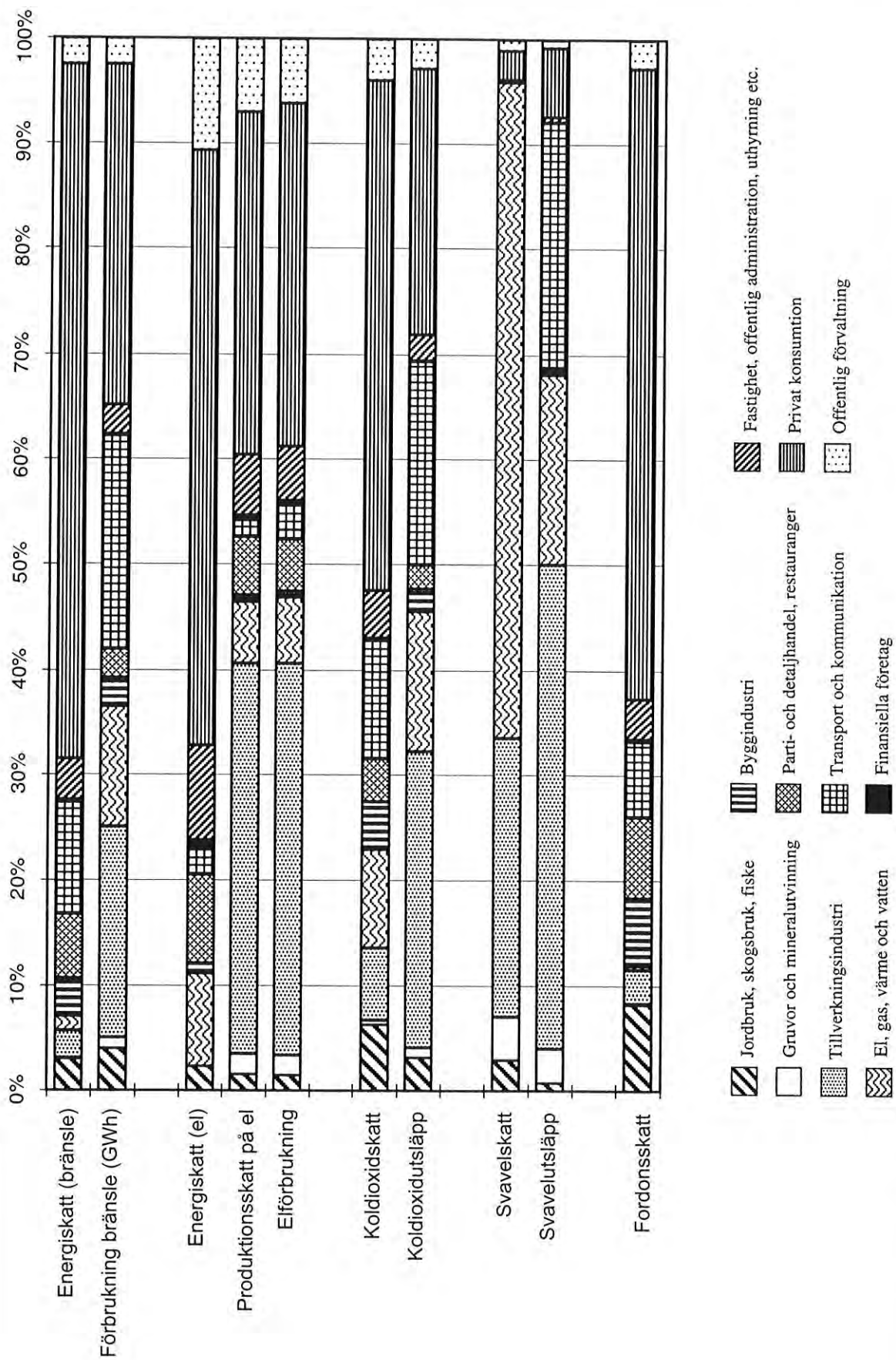
- A 60 000 respektive 10 000
- B 60 000 respektive 20 000
- C 60 000 respektive 30 000
- D 115 000 respektive 10 000
- E 115 000 respektive 20 000

12. Sammanlagt hur många medlemmar hade de tre största fackförbunden år 2001?

- A 225 811
- B 595 202
- C 1 057 952
- D 1 162 381
- E 1 366 155

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA

MILJÖSKATTER I RELATION TILL FÖRBRUKNING OCH UTSLÄPP

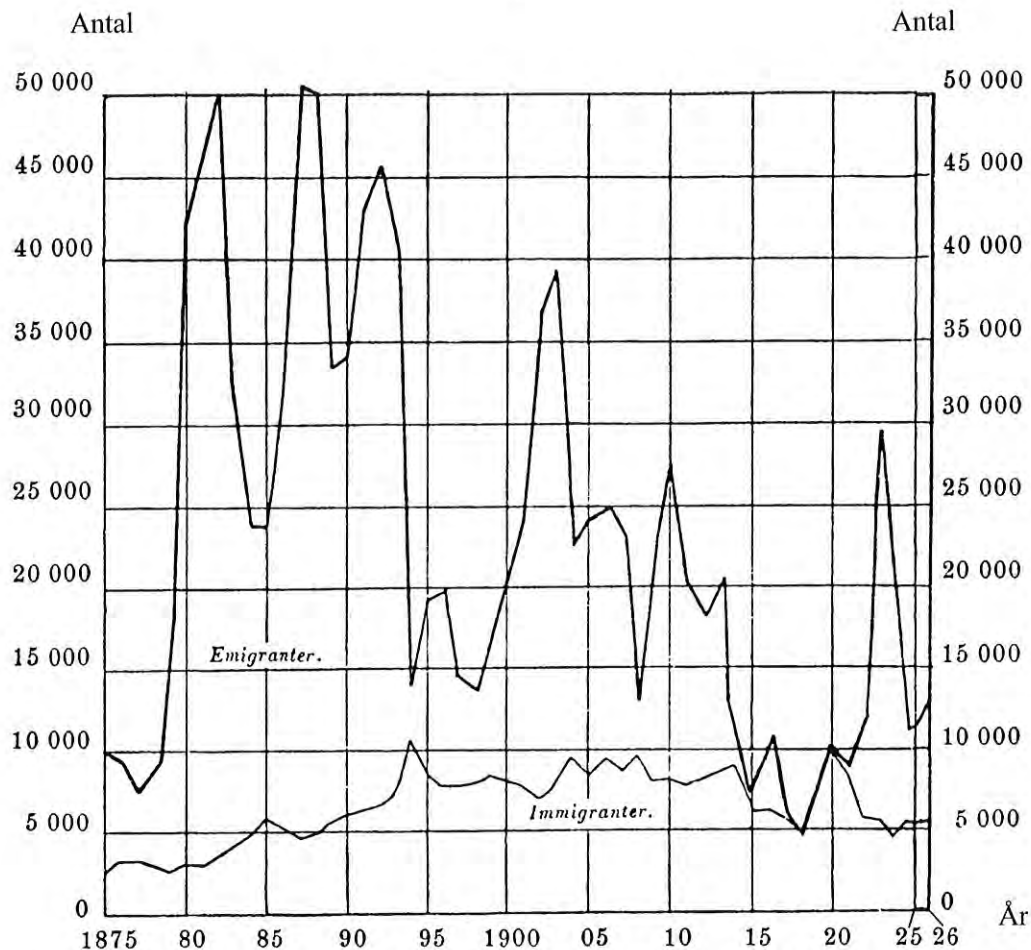
Miljöskatter, energiförbrukning och utsläpp fördelade på olika branscher i Sverige 1995. Procent.

13. Hur stor var tillverkningsindustrins andel av den totala bränsleförbrukningen jämfört med dess andel av den totala energiskatten på bränsle?
- A 4 gånger så stor
 - B 8 gånger så stor
 - C 12 gånger så stor
 - D 16 gånger så stor
 - E 20 gånger så stor
14. Vilket av följande påståenden beskriver korrekt förhållandet mellan utsläpp och miljöskatt för en enskild bransch?
- A Jordbruk, skogsbruk, fiske stod för en större andel av det totala koldioxidutsläppet än av den totala koldioxidskatten.
 - B Tillverkningsindustrin stod för den största andelen av både det totala svavelutsläppet och den totala svavelskatten.
 - C El, gas, värme och vatten stod för en mindre andel av det totala koldioxidutsläppet än av den totala koldioxidskatten.
 - D Transport och kommunikation stod för en mindre andel av det totala svavelutsläppet än av den totala svavelskatten.
 - E Privat konsumtion stod för en mindre andel av det totala koldioxidutsläppet än av den totala koldioxidskatten.

MIGRATION

Antalet emigranter från och antalet immigranter till Sverige 1926 fördelat efter civilstånd, kön och ålder. Dessutom redovisas antalet emigranter till och immigranter från orter utanför Europa.

Ålder	H e l a a n t a l e t									Därav till (från) orter <i>utom</i> Europa								
	Ogifta		Gifta		Änkl., änkor och från- skilda		S u m m a			Ogifta		Gifta		Änkl., änkor och från- skilda		Summa		
	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	
Emigranter																		
0—5	237	198	—	—	—	—	237	198	435	186	139	—	—	—	—	186	139	
5—10	267	211	—	—	—	—	267	211	478	216	167	—	—	—	—	216	167	
10—15	158	172	—	—	—	—	158	172	330	109	124	—	—	—	—	109	124	
15—20	1 528	762	1	6	—	—	1 529	768	2 297	1 466	643	1	4	—	—	1 467	647	
20—25	2 124	1 118	43	138	2	1	2 169	1 257	3 426	2 082	889	40	99	2	1	2 124	989	
25—30	1 388	647	236	279	2	12	1 626	938	2 564	1 319	499	211	190	2	9	1 532	698	
30—35	483	295	256	250	13	21	752	566	1 318	431	216	220	190	11	15	662	421	
35—40	198	138	273	162	12	23	483	323	806	157	95	224	109	11	15	392	219	
40—45	108	73	156	114	16	16	280	203	483	71	55	111	80	13	13	195	148	
45—50	68	60	134	58	7	18	209	136	345	44	46	91	39	5	14	140	99	
50—55	35	35	61	55	7	15	103	105	208	20	26	47	34	6	14	73	74	
55—60	19	22	52	33	3	22	74	77	151	10	17	32	25	3	14	45	56	
60—65	12	12	16	13	6	29	34	54	88	7	8	9	9	4	26	20	43	
65—70	2	8	13	8	6	20	21	36	57	1	3	9	7	4	14	14	24	
70—75	2	1	8	3	4	14	14	18	32	1	1	4	1	4	12	9	14	
75—80	2	2	1	2	3	7	6	11	17	2	1	—	1	3	5	5	7	
80—85	2	—	2	1	1	—	5	1	6	—	—	2	—	1	—	3	—	
85—90	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	
90 o. öv.	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	6 633	3 754	1 252	1 122	83	199	7 968	5 075	13 043	6 122	2 929	1 001	788	70	152	7 193	3 869	
Immigranter																		
0—5	214	203	—	—	—	—	214	203	417	41	30	—	—	—	—	41	30	
5—10	174	171	—	—	—	—	174	171	345	36	44	—	—	—	—	36	44	
10—15	96	91	—	—	—	—	96	91	187	15	20	—	—	—	—	15	20	
15—20	116	154	—	10	—	—	116	164	280	38	24	—	1	—	—	38	25	
20—25	251	320	6	129	—	3	257	452	709	134	78	3	26	—	2	137	106	
25—30	342	230	89	207	—	11	431	448	879	213	60	50	40	—	1	263	101	
30—35	263	146	138	167	6	8	407	321	728	202	49	73	47	3	2	278	98	
35—40	144	77	114	128	7	17	265	222	487	102	31	53	40	5	4	160	75	
40—45	102	56	91	91	3	12	196	159	355	79	31	52	27	3	8	134	66	
45—50	70	43	93	60	4	10	167	113	280	49	32	54	19	3	7	106	58	
50—55	49	39	72	44	10	16	131	99	230	38	34	41	24	5	8	84	66	
55—60	46	28	37	21	10	13	93	62	155	38	18	28	14	8	5	74	37	
60—65	43	31	27	15	14	12	84	58	142	33	22	21	10	11	9	65	41	
65—70	30	13	20	12	7	18	57	43	100	21	11	8	7	5	13	34	31	
70—75	13	9	9	5	8	17	30	31	61	10	3	9	3	7	11	26	17	
75—80	4	1	5	1	4	6	13	8	21	3	—	4	—	3	4	10	4	
80—85	2	—	1	—	6	—	9	—	9	—	—	—	—	5	—	5	—	
85—90	—	—	—	—	1	2	1	2	3	—	—	—	—	1	2	1	2	
90 o. öv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	1 959	1 612	702	890	80	145	2 741	2 647	5 388	1 052	487	396	258	59	76	1 507	821	

Antalet emigranter från och antalet immigranter till Sverige under perioden 1875–1926.

15. Vilket av följande år hade både antalet emigranter och antalet immigranter ökat jämfört med närmast föregående år?

A 1880
 B 1887
 C 1893
 D 1902
 E 1923

16. Hur fördelades det totala antalet kvinnliga immigranter 1926 med avseende på civilstånd?

	<u>Ogifta</u>	<u>Gifta</u>	<u>Änkor och fränskilda</u>
A	45 %	40 %	15 %
B	50 %	35 %	15 %
C	50 %	40 %	10 %
D	60 %	25 %	15 %
E	60 %	35 %	5 %

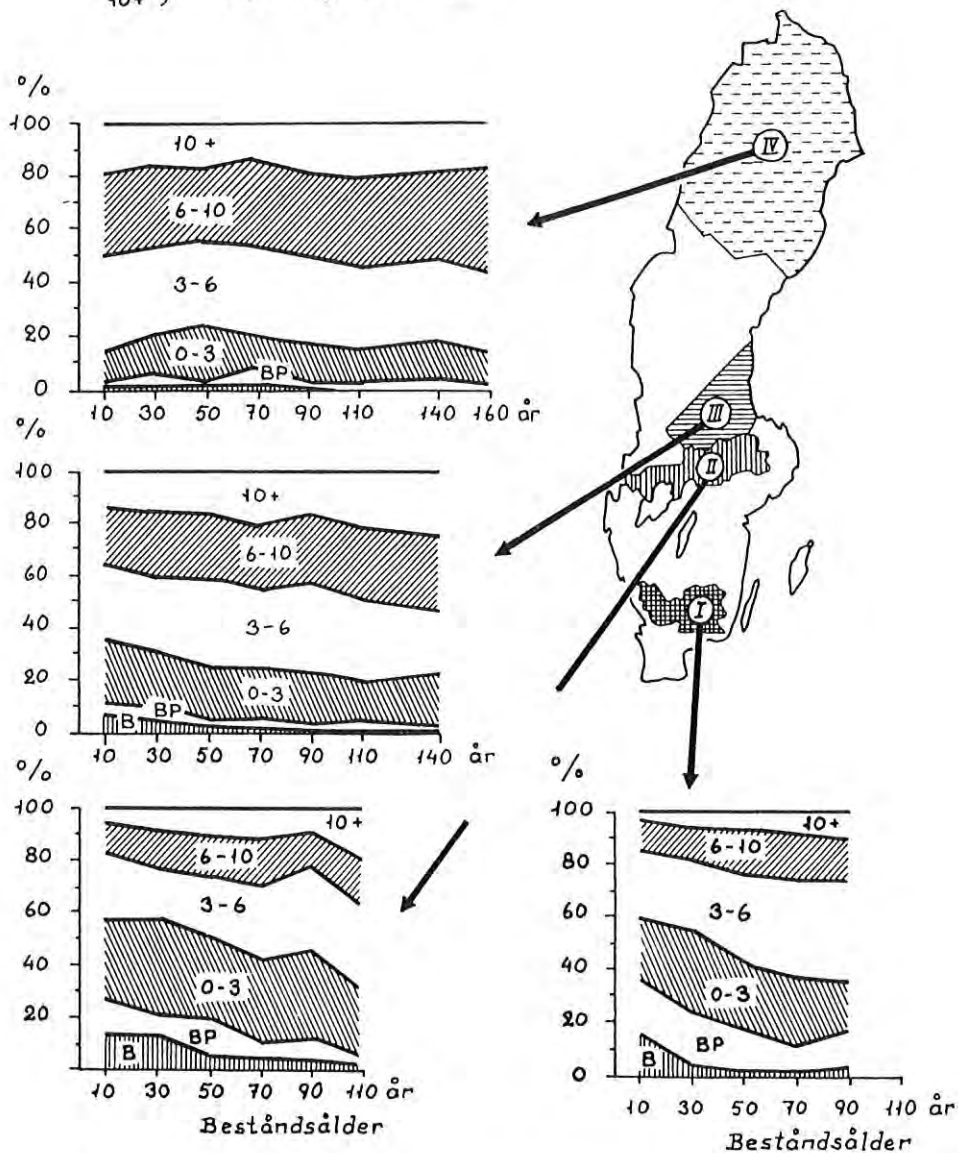
JORDMÅNER I SKOGBESTÅND

Diagrammen visar resultat från en undersökning som omfattar 8 000 provytor i fyra svenska regioner. Fördelningen av jordmånstyper har beräknats för skogsbestånd av olika ålder som består av mer än 70 procent gran.

B = Brunjord

BP = Jord av övergångstyp,
från brunjord till podsol

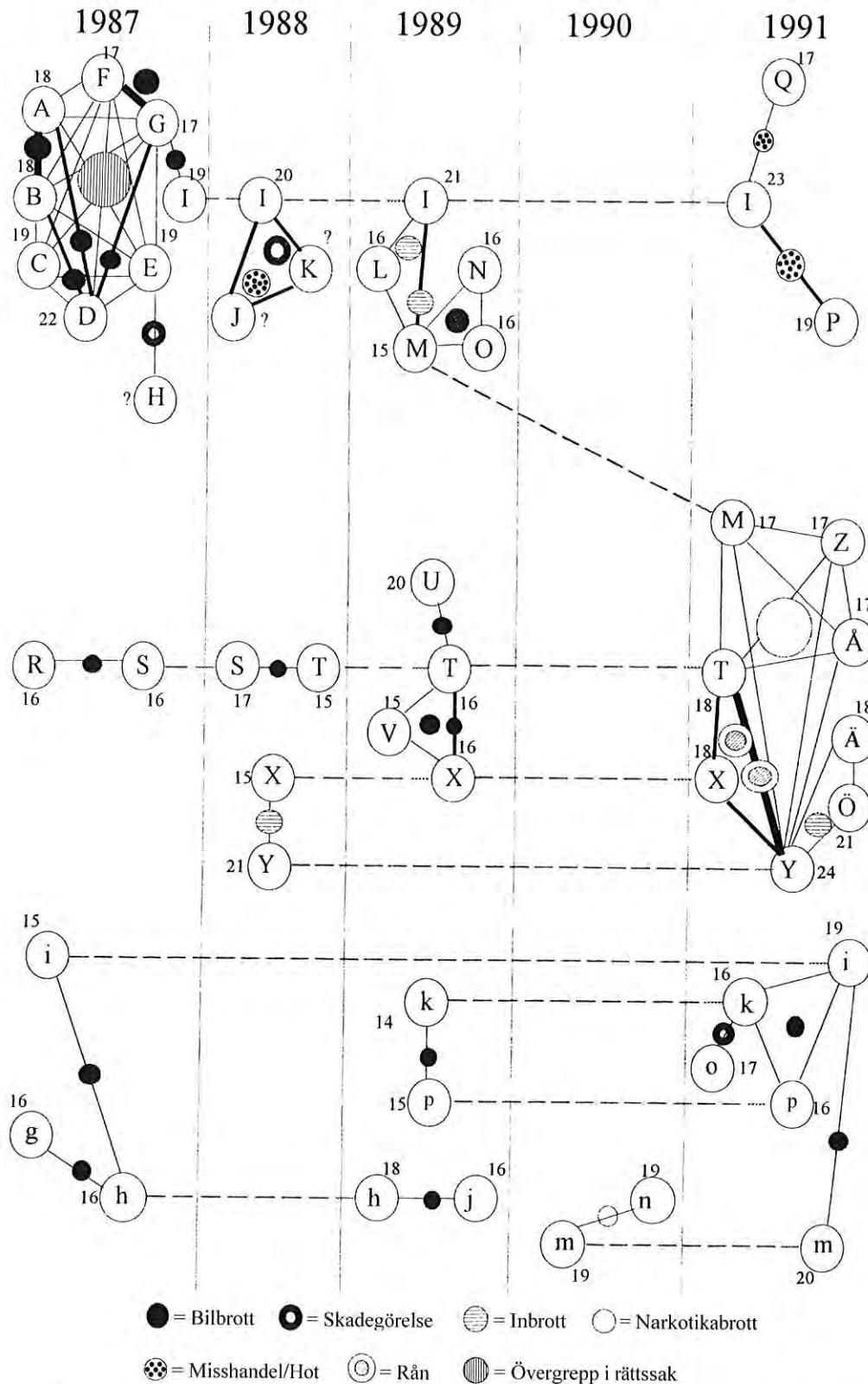
0-3 } = Podsol.
3-6 } = Siffrorna anger blekjord-
6-10 } lagrets tjocklek i cm.
10+ }

Procentuell fördelning av jordmånstyper i skogsbestånd av olika ålder i fyra regioner.

17. Hur stor andel av proverna från de 140-åriga bestånden i region III bestod av podsol med ett blekjordslager som var mellan tre och tio centimeter tjockt?
- A 25 procent
 - B 35 procent
 - C 50 procent
 - D 65 procent
 - E 80 procent
18. För vilken beståndsålder i region II uppmättes den minsta andelen podsol med ett blekjordslager på mer än tio centimeter?
- A 10 år
 - B 30 år
 - C 70 år
 - D 90 år
 - E 110 år

NÄTVERKSKARTA ÖVER BROTTSMISSTÄNKTA

Anknytning mellan individer misstänkta för olika brott i en stadsdel i Nacka kommun åren 1987–1991.

Varje stor respektive liten bokstav i figuren representerar en individ. Siffran bredvid cirkelarna som omger bokstäverna anger individens ålder vid tidpunkten för brottet. Symbolerna visar den aktuella brottstypen, heldragna linjer visar anknytning mellan individer och tjockleken på linjerna visar brottsfrekvensen. Streckade linjer har dragits mellan cirklar som avser en och samma individ om denna misstänks ha begått brott under fler än ett av de angivna åren.

19. Vilket år misstänks individen "i" ha begått sitt första brott tillsammans med individen "k"?
- A 1987
 - B 1988
 - C 1989
 - D 1990
 - E 1991
20. Vilket svarsförslag anger de två brottsmisstänkta som under de redovisade åren hade direkt anknytning till störst antal brottsmisstänkta?
- A Individen G respektive individen I
 - B Individen I respektive individen M
 - C Individen I respektive individen T
 - D Individen M respektive individen T
 - E Individen M respektive individen Y

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

HÖGSKOLEPROVET 2006-04-01 FACIT

BLOCK 2

Delprov 3: LÄS

1 A	11 A
2 D	12 D
3 C	13 C
4 B	14 C
5 D	15 B
6 D	16 C
7 B	17 C
8 A	18 D
9 D	19 B
10 A	20 A

BLOCK 3

Delprov 5: ELF

+

Delprov 6: ORD

1 B	11 D
2 D	12 C
3 C	13 B
4 A	14 A
5 B	15 C
6 A	16 C
7 C	17 D
8 D	18 B
9 C	19 C
10 B	20 A

1 A	11 D	21 E	31 E
2 B	12 C	22 C	32 C
3 B	13 C	23 D	33 D
4 B	14 B	24 C	34 C
5 C	15 C	25 D	35 C
6 E	16 E	26 E	36 A
7 E	17 E	27 A	37 A
8 D	18 C	28 B	38 A
9 B	19 A	29 D	39 C
10 A	20 B	30 D	40 A

BLOCK 4

Delprov 7: NOG

1 D	12 D
2 E	13 C
3 A	14 C
4 C	15 C
5 A	16 A
6 E	17 B
7 E	18 C
8 E	19 D
9 A	20 C
10 B	21 A
11 A	22 D

BLOCK 5

Delprov 9: DTK

1 A	11 E
2 D	12 E
3 B	13 B
4 B	14 E
5 D	15 A
6 C	16 E
7 E	17 C
8 E	18 A
9 B	19 E
10 C	20 D

BLOCK 1 ingår ej! (Utprovingsblock)

NORMERINGSTABELL GÄLLANDE HÖGSKOLEPROVET 2006-04-01 (06:A)

TABELL AVSEENDE ÖVERFÖRING AV ANTAL RÄTTA SVAR TILL NORMERAD
POÄNG MED ANGIVANDE AV ANTAL, ANDEL OCH KUMULATIV ANDEL PROV-
DELTAGARE FÖR RESPEKTIVE NORMERAD POÄNG.

ANTAL RÄTTA SVAR	NORMERAD POÄNG	ANTAL PROV- DELTAGARE	ANDEL PROV- DELTAGARE (%)	KUMULATIV ANDEL PROV- DELTAGARE (%)
0- 33	0.0	1116	2.7	2.7
34- 39	0.1	1757	4.2	6.9
40- 42	0.2	1273	3.1	10.0
43- 45	0.3	1404	3.4	13.4
46- 48	0.4	1710	4.1	17.5
49- 52	0.5	2421	5.8	23.3
53- 56	0.6	2767	6.7	30.0
57- 60	0.7	2854	6.9	36.8
61- 64	0.8	2933	7.1	43.9
65- 68	0.9	2902	7.0	50.9
69- 72	1.0	3042	7.3	58.2
73- 76	1.1	2865	6.9	65.1
77- 80	1.2	2726	6.6	71.7
81- 84	1.3	2530	6.1	77.8
85- 89	1.4	2694	6.5	84.3
90- 93	1.5	1821	4.4	88.6
94- 98	1.6	1922	4.6	93.3
99-102	1.7	1118	2.7	96.0
103-106	1.8	849	2.0	98.0
107-110	1.9	508	1.2	99.2
111-122	2.0	318	.8	100.0
		----- 41530	----- 100.0	

MEDELVÄRDE = 0.9324
STANDARDVARIANS = .4829